Eliyokum Zunser

Rhymed Preface to Kol rinah

like a butcher during the 9 days, a badkhn has nothing to do during Sefirah, so I decided to publish my songs from the past year; notes the great success of his 1st book that was already pirated abroad' this new one is called Kol rinah, and it isn't another erets-yisroel tkhine! Spells out the moral of each song. Views Der prom as the most radical; invokes the Behinas Oylem (l. 79). Both Hasidim/Maskilim will take exception to my book. Ends w/direct appeal to printers, buyers, readers.

"Der karger mit yekele bas" (1869)

trickster tale; how Yekele took revenge upon the local miser-usurer by posing as a (1) peasant (2) Russian sheriff (3) an erets-yisroel-yid and (4) a baal-shem

miser walked around in a single khalat
son's wedding; refuses to take Yekel along
digression on Yekele's manifold mimic talents
"kills" a peasant for not admitting him to the inn
bribes the sheriff
episode w/phoney emissary from Palestine [=SA Der oyrekh]
the hasidic rebbe knows all
the bewitching hour: Palestine Jew returns the stolen candelabrum & the dead peasant makes an appearance too
the truth revealed back home at Sheva Brokhes

[no supernatural; exactly as in Dik]

Mekhires Yoysef (Vilna, 1874)

opens w/pilpulistic discussion of all the moral & artistic discrepancies in the biblical account. He will iron them all out based on the Toykhen aliloys & in line w/rabbinic commentaries.

many additonal characters; Mapu-like historicization; secularized. Anti-folk-play: no comic episodes (like the wolf doing someraults or garbled quotations; high moral lessons that go and on; too many "love scenes." In the tradition of the cleaned-up Purim-shpil that goes back to the Haskalah's beginning. Plus the mussar tradition of Milhamah Beshalom. Nothing supernatural, like angels announcing Joseph's dreams or Mother Rachel speaking from her tomb. Only part that ever became folklorized was Zlikhe's song about her love for Joseph -- with the gender reversed!

Zunser's AB

685 "di blum" written in 1st flush of enthusaiasm for Alexander's reforms

686 among his ealry songs singles out: der zeyger (cribbed from Zbarzher), "di akhsanye" "Der prom," became a local celebrity in KOVNO then abandons being a jeweler & goes professional.

secret of my early success: I was the only poet-songwriter in all of Russia; No one yet knew about Zbarzher & Broder in Galicia, & Gordon was all the way down in Poltava

1861 the yr he moved to Vilna = the coming of the TRAIN
very modest begining playing at poor weddings; had to give musicians a generous cut;

687 turf war w/Moyshe Warshever

The Polish Uprising; came out in supoort of Russia & won patronage of Count Muravyov

688 wedding' hasidic father-in-law quickly learned of his true sympathies & sent him back to Vilna

689 new song repertoire; train opened new professional horizons; claimed most of his music came from Vilna hazzanim

690-92 The charmed circle of Vilna Maskilim; their own subculture; shalesh-sudes at Hirsh Katzenelenboygn's; winter nights would stay until dawn; their own learned humor; the 3 Moseses that they admired vs. the false, mystical ones they ridiculed (on Purim). Antokolsky & Kantor were his childhood friends; how the free-thinkers were persecuted; Salanter sat shiva for the son who became a doctor

693 trad. Jew. dress

694-99 tirade against the assimilationists & radical Russifiers; marvelous parody of intellectual pretensions of maskilic press; only giant was Mendele, esp. his Klyatshe

1871 cholera epidemic; arrival in Minsk; sees 1871=2 as his most productive years; Shulamis politically-veiled allegory

701 Der izborshshtik = anti-kahal and kahapper poem; pub. after Cantonism was abolished

701-10: The POGROMS = 3rd khurbn; Autoemancipation; Biluim; sees Zionism as the only cementing agent at that time; Tales of Apostasy, madness & suicide in wake of the pogroms

710 why he left for America: close contact w/NY branch of Hovevei Zion; tsarist police were always on his tail

712 the Cleveland Episode; ends w/paean to America, New Zion; check the prophetic PT

פּאָליטיש-געזעלשאַפֿטלעכע פּאָעזיע

א. <u>אינעווייניקסטע השפּעה</u>

- די ערשטע אויסטויקס פֿון <u>בדחנות</u> – אליקום צונזער (לידער)
- שפּעטער: די <u>בראָדער זינגער</u> – בערל בראָדער (מאַרגאָליס) 1817-1880
  וועלוול זבאַרזשער (בנימין-וואָלף עהרענקראַנץ) 1819-1884

<באַסין ב' 1 זז' 152 – 159> – געדיכט //

1. סאַטירישע געלעגנהייט-לידער וועגן אַקטועלע פּראָבלעמען,
2. דראַמאַטישע לידער: „איך נעבעך אַרעמער עזרעלע"; אין זיי
   פֿון אין גרעבער

- <u>העברעישע השׂכּלה</u>: אהרן צייטלין <u>יה"ל</u> //

ב. <u>דרויסנדיקע השפּעה</u>

- <u>דײַטשיש</u> ראָמאַנטיק, שילער, השׂכּלה-ליטעראַטור
- <u>רוסישע</u> פּאָזיטיוויסטן – נעקראַסאָוו, נאַדסאָן
- ווינטשעווסקיס פֿרײַע איבערזעצונג פֿון Thomas Hood Song of the Shirt

→ <u>מינקאָווס פּיאָנערן פֿון ייִדישער פּאָעזיע אין אַמעריקע</u> //

ג. פּראָלעטאַריש – מאַניפֿעסט – אין אַרבעטער-געזאַנגען

- אַ געוויסע השפּעה
- עמאָן [illegible]
- ווי מען אַרבעט אין ... צו לײַדן פֿון פֿאַבריק-ען
- ייִדישע פּאָליטישע באַוועגונגען
- פּראָלעטאַרישקייט אין relevance
- דער ייִדישער לייענער-עולם איז ניט אינטערעסירט אין דער פּאָעזיע

די ספֿינקס

א. דער בדחנישער שטעמפּל

1 דער גראַם: הויפּט פּאָעטישער מיטל
- דאָס גראַמען־שפּיל
- (4) אינטערסטיר לשם גראַם
- (9) (83) געמיש פֿון דיאַלעקטן לשם גראַם

2 די שפּראַך
- געמיש פֿון הויך און נידעריק
- בלויז די ערשטע צוויי שורות גייען זיך אײַן
(3) שווערער גלײַך פֿון לעזן
- פּרעטענציעזער: (18) גלײַך און ניגון; (15) ווערטער אין שיכור

3. דער ריטעם

ב. דער משׂכּילישער שטעמפּל

דער עפּיגראַף: כּנען [דער האַנדלסמאַן] האָט פֿאַלשע וואָגשאָלן
אין זײַן האַנט, צו באַרויבן האָט ער ליב ...
איך וועל דיך ווײַטער מאַכן וווינען אין געצעלטן, ווי אין
די טעג פֿון מועד צײַט [עולה רגל זײַן]

דאָרט: אָפּשר אַ שטראָף, ווײַטער וווינען נע־ונד
דאָ: אַ רמז צו ערדאַרבעט ⟶ חיבת ציון

גוזמאדיקע אידעאַליזאַציע פֿון ערדאַרבעט ⟷ סאַטיריסטישע פּלאָגן
פֿון שטאָטישן לעבן.

9

דו שלאָפֿסט שוין, מײַן קינד, וועסט שוין רויִק ליגן,
איך גיין שוין אַוועק, גענוג שוין דיך וויגן,
און דײַן גוטער מלאך זאָל שטיין בײַ דײַן וויגל,
ער זאָל דיך דאָ היטן, באַדעקן מיט זײַן פֿליגל.
שלאָף מײַן קינד, שלאָף מײַן קינד,
זאָלסט מיר לעבן און זײַן געזינט.

אליקום צונזער

געבוירן דעם 28סטן אָקטאָבער 1836 אין ווילנע (לויטן ייִוואָ־אַרכיוו געבוירן אין יאָר 1840) געשטאָרבן דעם 22סטן סעפּטעמבער 1913 אין ניו־יאָרק.

גלײַך ווי מיר האָבן אָנגעהויבן אונדזער סעריע פערל פֿון דער יידישער פּאָעזיע האָבן געוומען קומען צענדליקער בריוו פֿון לייענערס, וואָס האָבן זיך דערמאָנט שורות, אָדער גאַנצע לידער, וואָס זיי האָבן געדענקט פֿון זייער יוגנט, אָבער דעם נאָמען פֿון דעם מחבר האָבן זיי ניט געוווּסט. די מערסטע פֿון די צוגעשיקטע לידער זײַנען געשריבן געוואָרן פֿון אליקום צונזער, וואָס איז אויך געווען באַרימט אונטערן נאָמען אליקום בדחן, אָדער ווי דאָס פֿאָלק האָט אים ליב געהאַט צו רופֿן „ליאָקעם בדחן".

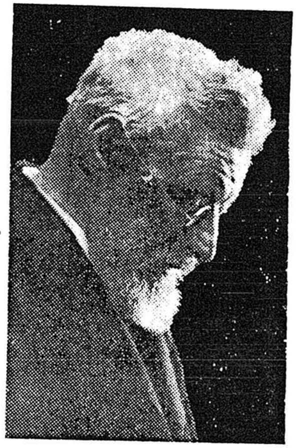

שוין בײַ זײַן לעבן איז דער נאָמען אליקום צונזער געווען אַ לעגענדע. גבֿירים האָבן געהאַפּט, אַז ער וועט קומען צו זייערע קינדערס חתונות, קינד־און־קייט האָבן געזונגען זײַנע לידער. זײַנע לידער־ביכלעך זײַנען צעכאַפּט געוואָרן גלײַך ווי זיי זײַנען אַרויס פֿון דרוק.

ווען ער איז אין יאָר 1889 אָנגעקומען קיין אַמעריקע און געוומען אַרומפֿאָרן איבערן לאַנד אויף ספּעציעל־אַראַנזשירטע קאָנצערטן און קבלת־פּנימס. האָט געטראָפֿן אַ כאַראַקטעריסטישע פּאַסירונג, וואָס באַווײַזט ווי שטאַרק פּאָפּולער ער איז געווען. צונזער דערציילט וועגן דעם אין זײַן אינטערעסאַנטער אויטאָביאָגראַפֿיע. ווען ער איז אָנגעקומען קיין קליוולאַנד און דאָרט אויפֿגעטראָטן מיט זײַנע לידער די פּיראַמידן, צו די שטערן, דער נײַנצנטער יאָרהונדערט און אַנדערע שאַפֿונגען, האָט ער עפּעס דערפֿילט אַן אומצופֿרידנקייט פֿון דעם עולם. ער האָט באַלד אויס־

געפֿונען די סיבה: עס האָט זיך פֿאַרשפּרייט אַ קלאַנג, אַז דאָס איז נישט דער אמתער צונזער געקומען קיין קליוולאַנד, נאָר עמעצער, וואָס איז געקומען „בלאָפֿן" דעם עולם, אַז ער איז עס דער באַרימטער אליקום צונזער. אויף דער גאַס האָט געוואַרט אַ גרויסער עולם, וואָס האָט אים געוואָלט אָנברעכן די ביינער (צונזער שרײַבט אַפּילו, אַז זיי האָבן זיך פֿאַרזאַמלט מיט דער „,אײדעלער' אַבזיכט מיך צו לינטשן"). ער איז קוים אַ לעבעדיקער אַנטלאָפֿן פֿון קליוולאַנד.

אָנגעהויבן שרײַבן, זאָגן גראַמען און זיי באַקליידן אין מעלאָדיעס, האָט אליקום צונזער זייער פֿרי. נאָך איידער עס איז אַרויס זײַן ערשט ביכעלע לידער שירים חדשים (אין יאָר 1861) איז ער שוין געווען פּאָפּולער און מען פֿלעגט אים פֿאַרבעטן צו קומען משמח זײַן די געסט אויף חתונות, בריתן און אַנדערע שׂימחות. דאָס ביכעלע לידער האָט אים נאָך מער באַרימט געמאַכט און מען האָט אים גענומען בעטן אויף גבֿירישע חתונות אין פֿאַרשיידענע שטעט איבערן לאַנד. זײַנע גראַמען און לידער, וואָס ער פֿלעגט גלײַך אויסזינגען מיט אַ פּאַסיקער מעלאָדיע, האָבן געהאַט צו טאָן ניט נאָר מיט דעם מוסר זאָגן חתן־כּלה, ווי בײַ אַנדערע בדחנים. אליקום בדחן האָט אין זײַנע לידער זיך אָפּגערופֿן אויף געשעענישן פֿון דער צײַט, אויף אידעעס, וואָס זײַנען פּאָפּולער געוואָרן און אויף די נײַסטע דערשײַנונגען אין ייִדישן און אינעם אַלגעמיינעם לעבן.

צונזער איז אין זײַן אויטאָביאָגראַפֿיע זייער באַשיידן ווען ער שרײַבט זײַן פּאָפּולערקייט צו נאָר צו דעם וואָס ער איז צו יענער צײַט, „געווען דער ערשטער אין רוסלאַנד, וואָס האָט פֿאַרפֿאַסט לידער צוזאַמען מיט געזאַנג... צו יענער צײַט האָבן די רוסישע ייִדן חוץ מײַנע לידער קיין אַנדערע ניט געהאַט, און דעם ליגט אַ גרויסער טייל פֿון מײַן דערפֿאָלג".

מעגלעך, אַז דאָס האָט געשפּילט אַ געוויסע ראָלע, אָבער זיכער איז עס ניט געווען די איינציקע סיבה פֿון זײַן דערפֿאָלג. צונזער איז אין זײַנע אויפֿקלערערישע לידער ניט געווען, ווי די מערסטע משׂכּילישע שרײַבער אין יענער צײַט, קיין שטרענגער

שטראָפֿער און אָפּלאַכער, נאָר אַ נאָענטער פֿרײַנד, וואָס לײַדט צוזאַמען מיט זײַן פֿאָלק.

אין אַ ליד צו מײַנע פֿרײַנד זינגט צונזער וועגן דעם אַזוי:

די אַנטוויקלונג פֿון מײַנע לידער
איז די אַנטוויקלונג פֿון מײַנע ברידער
1825 פֿון אַכצן פֿינף און צוואַנציק, פֿון צײַט איך פֿאַנג זיי אָן.
דער ייִד איז דאַן געוועזן
פֿאַנאַטיש און אומבאַלעזן —
שרײַב איך פֿאַר אים קליינלעך, ווי ער פֿאַרנעמען קאָן;
און פֿיל דער ייִד שטײַגט העכער,
זײַן פֿאַנאַטיזם — שוואַכער,
ווערט מער דענקנד מײַנע לידער פּינקטלעך טריט בײַ טריט.
זוכט נאָך די מעטאָדע,
דערקענט ער זײַן פּעריאָדע,
ווי ער שטייט, אויף וואָסער שטופֿע גיי איך מיט אים מיט.

צונזער איז מיטגעגאַנגען, אויף זײַן בדחניש־פֿאָלקסטימלעכן שטייגער, מיט זײַנע צוהערערס און לייענערס, מיט אַלע דערפֿאַרונגען און איבערלעבענישן וואָס זיי האָבן געהאַט. ער האָט אין זײַנע לידער אויסגעדריקט זייערע געפֿילן און געדאַנקען ווי זיי אַליין וואָלטן עס אָפּט וועלן טאָן, אָבער זיי האָבן דערצו נישט פֿאַרמאָגט דעם געהעריקן טאַלאַנט.

אַב. קאַהאַן דערציילט אין זײַן ערשטן באַנד בלעטער פֿון מײַן לעבן, דעם אײַנדרוק, וואָס עס האָט אויף אים געמאַכט די ערשטע באַגעגעניש מיט אליקום צונזערן, ווען קאַהאַן איז נאָך געווען אַ יונגער ייִנגל אין ווילנע. עס איז כּדאַי צו ברענגען אַ גרעסערן אויסצוג פֿון דער באַשרײַבונג:

„...יענעם אָוונט האָב איך צום ערשטן מאָל געהערט אליקום צונזערן אויף אַ חתונה... זײַנע לידער זענען געווען אומגעהײַער פּאָפּולער, און איך האָב זיך אַ סך אָנגעהערט וועגן די ווונדער, וואָס ער באַווײַזט אַלס בדחן און אַלס זינגער פֿון זײַנע אייגענע ווערק. ער פֿלעגט אויפֿרודערן די ייִדן מיט אַ נײַ ליד, וואָס מען

פֿלעגט זינגען אין יעדער הויז און בײַ יעדן װאַרשטאַט — ניט נאָר אין דער װילנער געגנט, נאָר איבער גאַנץ ליטע און װאָלין, אין פּוילן אויך. די בדחנים פֿון אַלע לענדער פֿלעגן מיט צונערס לידער אונטערהאַלטן דעם עולם אויף חתונות...

„װען די צערעמאָניע האָט זיך אָנגעפֿאַנגען און ער האָט גענומען רעדן צו דער כּלה, באַגריסן און מוסרן, זײַנען זײַנע װערטער געװען געבויט אויף איר נאָמען, אויף די נעמען פֿון דעם חתן און אויף די נעמען פֿון זייע־ע עלטערן. פֿון יעדן בוכשטאַב האָט ער געמאַכט אַ װאָרט, און אַזוי איז ער געגאַנגען הין און צוריק, הין און צוריק, װידער און װידער, אָן אַ שיעור. און די פֿראַזן זײַנען בײַ אים אַרויסגעקומען גלאַט און אינטערעסאַנט, זייער געראָטן... איך האָב זיך ניט געקענט אָפּװוּנדערן. זינגענדיק האָט ער מיטן פֿוס צוגעקלאַפּט צום טאַקט... דאָס און דאָס צושפּילן פֿון די קלעזמער האָט זיך צונױפֿגעגאָסן אין אַ מוזיקאַלישער אײניקייט, װעלכע האָט מיך באַצױבערט... דער טאַקט פֿון זײַן זינגען איז איבערגעגאַנגען צו זײַנע צוהערער װי עלעקטריציטעט. דער גאַנצער עולם האָט מיטגעזונגען, אָן װערטער, און אָן װערטער מיטגעציילט צום טאַקט...”

צונזערס ביאָגראַפֿיע איז אַן אויסערגעװײנטלעך אינטערעסאַנטע. װאָלט בײַ אונדז געװען אַ ייִדישע פֿילם־אינדוסטריע, װאָלט די לעבנס־געשיכטע פֿון אליקום צונזער געװיס געװען אַ זעלטן גוטער מאַטעריאַל פֿאַר אַ פֿילם. מיר װאָלטן געקענט דערזען אויפֿן פֿאָן פֿון דער לעבנס־געשיכטע פֿון אַ יחיד אַ שטיק ייִדישע געשיכטע, מיט אַלע ליידן און פֿריידן פֿונעם פֿאָלק. פֿון איין זײַט — ביטערער הונגער און נויט. די גזירה פֿון קאַנטאָניסטן און די פֿינצטערע באַגלייט־דערשײַנונג, „די כאַפּערס”, אַ כאָלערע־מגפֿה, װאָס שנײַדט אונטער די לעבנס פֿין זקנים און עופֿהלעך אין די װיגן (אויך צונזערס פֿיר יונגע קינדער), פּאָגראָמען און עמיגראַציע־שטראָמען; פֿון דער אַנדער זײַט װאָלטן מיר אָבער אויך דערזען דאָס גײַסטיקע לעבן פֿון אָט די ייִדן: זייער דראַנג צו לערנען תּורה און צו דערציִען די קינדער צו זײַן גוט און פֿרום; זייערע בריתן, חתונות און אַנדערע שׂימחות,

אויף װעלכע מען האָט געפּרוּװט פֿאַרגעסן די טאָג־טעגלעכע דאגות און צרות און געניסן פֿון אַ ביסעלע פֿרייד. עס װאָלט אויך ניט געפֿעלט די רירנדיקע אָנערקענונג און ליבשאַפֿט, װאָס דאָס פֿאָלק װײַזט אַרויס צו זייערע דיכטערס, װאָס האָבן זיי געשאָנקען אַזעלכע טײַערע מתּנות — הונדערטער לידער, אין װעלכע זיי האָבן דערפֿילט זייערע אייגענע טרערן, ליידן און אויך האָפֿענונגען.

אליקום צונזער האָט גענאָסן פֿון אַ סך אָנערקענונג אַפֿילו אין אַמעריקע, װוּ זײַנע לידער זײַנען שוין ניט געװען אַזוי פּאָפּולער װי אין דער אַלטער היים. ער האָט דאָ אויך געשריבן לידער, אין װעלכע ער האָט באַזונגען די פֿרײַהייט, װאָס ייִדן געניסן דאָ (קאָלאָמבוס און װאַשינגטאָן), לידער, אין װעלכע ער האָט באַװיינט דעם שװערן גורל פֿון די אימיגראַנטן אין די גאָלדענע לאַנד, װוּ

> דעם אַרבעטערס לעבן שװימט דאָ אַװעק
> אין אַ טײַך פֿון זײַן אייגענעם שװייס.

און לידער װעגן דעם פּעדלער, װאָס איז —

> פֿאַרװאָגלט װי קין, װוּ טאָג און װוּ נאַכט;
> צו היץ און צו קעלט איז ער איבערגעגעבן,
> קיין היים און קיין רו, און איז שטענדיק פֿאַרשמאַכט...

עס זײַנען אָבער אויפֿגעקומען אַנדערע דיכטער, אַנדערע זינגערס, װאָס האָבן מיט נײַע לידער בעסער אויסגעדריקט דעם אימיגראַנטישן עלנט אין דער נײַער היים װי צונזער. דאָס פֿאָלק האָט אים אָבער ניט פֿאַרגעסן. אין יאָר 1905 איז אין ניו־יאָרק דורכגעפֿירט געװאָרן אַ רירנדיקע פֿײַערונג לכּבֿוד צונזערס 50־יאָריקן יובילײ. עס האָבן זיך אין דעם יום־טובֿ באַטייליקט די ייִדישע אינטעליגענץ און די פּשוטע פֿאָלקסמענטשן. עס איז געװען אַן אמתער פֿאָלקס־יום־טובֿ, װאָס האָט אויסגעדריקט אַלעמענס געפֿילן פֿון אָנערקענונג און ליבשאַפֿט צו דעם באַרימטן פֿאָלקס־זינגער. עס האָבן צװו״אַנד זיך באַטייליקט אין דער פּראָגראַם:

שיבת־ציון

שאי סביב עיניך וראי נקבצו באו לך וכו׳
(ישעיה מט, 18)

וואָס זע איך דורך די שויבן?
עס פֿליִען אָן ווי טויבן
מײַן יוסף, מײַן בנימין קלאַפּן אין מײַן טיר!
אָך הימל, גאָט, די וווּנדער!
איך זע דאָך מײַנע קינדער,
די ליבסטע, די געטרײַסטע קומען אָן צו מיר!
אַוועק אַזוי פֿיל יאָרן,
געמיינט איך בין פֿאַרלאָרן,
אַן אַלמנה אַ פֿאַרוויסטע — ליידיק בײַ מײַן טיש...
מיט אײַך ווי איז געגאַנגען,
צײַט מע האָט אײַך געפֿאַנגען?
וואָס מאַכט יהודה און אפֿרים? גיט מיר אַ גערוש!

אויף גאָט ניט ליאַרעמט, קינדער!
אָט דאָס איז גאָטעס וווּנדער:
די פֿינצטערניש ווערט שטאַרקער, איי עס ווערט טאָג!
בײַ דער ערשטער גאולה
איז דאָס אויך געווען די פּעולה:
דער לאַסט צו לעצט ווערט גרעסער, אַז משה שרײַט
מיט קלאָג!

מע איז אײַך דן לחובֿה,
און דאָס איז גראָד אַ טובֿה,
איר זאָלט בויען אײַער צענטער דריקט מען אײַך מיט נויט;
די נבֿיאים וואָלטן אײַך ניט טרײַבן,
וואָלט איר דאָרט פֿאַרבלײַבן,
און אײַער בונד און נאַציאָנאַלנאָסט בלײַבט דאָך
אומגעבויט!

עס לאַכן מײַנע שונאים:
וואָס האָט עס פֿאַר אַ פּנים,
אַז עטלעכע קליינע יידלעך טרעטן אָן מײַן פֿאַל?
צי קען מען זיי דען טרויען?
צי וועלן זיי דען בויען
מײַן יישובֿ, מײַן באַוווינונג, ווי עס איז געווען אַ מאָל?
ניין! דאָס מוזט איר פֿאַרגלײַכן
צו די גרעסטע טײַכן —
פֿאַנגען זיך אָן ווי אַ שניר, פֿון אַ קליינעם קוואַל;
עס פֿאַלן איר צו שטראָמען,
ביז עס שטײַגט איר נאָמען,
און אירע מאַקסטן° מיט די זעגלען גלענצן איבעראַל!

אַהער קומט, יענע יאָרן!
איך בין יונג געוואָרן,
איך וואַרף אַראָפּ מײַן טרויער, אַהער — מײַן זײַדן קלייד!...
פֿול ווערט מײַן הויז ווידער,
עס הייבט דאָס האַרץ, די גלידער,
פֿיל פֿון מײַנע קינדער פֿאָרן אָן מיט פֿרייד!
פֿון שׂימחה טרערן פֿליסן,
לאָזט מיך האַלדזן, קושן,
רוט אײַך אויס בײַ מיר די ביינער, מײַנע הערצנסגעסט!
איר וועט בײַ מיר קריגן
אַלע פֿאַרגעניגן,
איר וועט ניט וויסן פֿרעמדע טישן, נאָר די מוטערס קעסט!

אָט דיזע יונגע מענטשן
וועט די וועלט זיי בענטשן,
פֿאַרלאָזן הײַזער, גיטער, גלאַנץ און גליק און פּראַל!
מענטשן געשטודירטע,
הויך ציוויליזירטע
ווילן זײַן קרבנות פֿאַר דעם גאַנצן כּלל!...

זיי האָבן זיך באַשלאָסן
אויף אַלערליי פֿאַרדראָסן,
נאָר אָפּצוּוואַרפֿן אַלע שטיינער וואָס ליגט אויפֿן וועג;
צו ליידן שוועריקייטן
ווי אין משהס צייטן,
און זייער נאָמען בלייבט מיט עזראס ביז די לעצטע טעג!

די סאָכע

כנען בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה לַעֲשֹׁק אָהֵב (הושע יב, 8)
עוד אוֹשִׁיבְךָ בָאֳהָלִים כִּימֵי מוֹעֵד (הושע יב, 10)

אין סאָכע
ליגט די מזל־ברכה,
דער וואָרער גליק פֿון לעבן,
קיין זאַך מיר ניט פֿעלט!
עס קומט דער פֿרימאָרגן,
איך דאַרף ניט לייען, באָרגן,
דער מוח דאַרף ניט זאָרגן
אויף טאָג־הוצאות, געלט.
ס'איז אָנגעגרייט אויף ווינטער
אַ זאַסיק אַ געזונטער,
איך זיי, איך שנייד גאַנץ מונטער —
פֿריי אין גאָטעס וועלט...

פֿון רייכן
ווער קען זיך צו מיר גלייכן?
ווער לעבט רויק, גליקלעך
ווי איך, פֿויער אין פֿעלד?
גיט נאָר גאָט דעם רעגן,
פֿיל איך גליק און זעגן,
איך פֿיר שוין סנאָפּעס־וועגן,

חיונה פֿאַר דער וועלט.
איך טו לייט ערנערן,
מאַרקלייט און שפּייכלערן,
שיפֿערס, קאָמיסיאָנערן —
און כּשר איז מיין געלט...

פֿון מאָדעס
האָב איך קיין הכבדות,
ווי אין שטאָט פֿאַרלעבט מען
מער פֿיל מע פֿאַרדינט...
אַ שטרויהוט און אַ סוויטע
טראָג איך אָפּ אַ שמיטה,
און מיט די זעלבע שיטה
פֿירט זיך מיין געזינט.
דער סערפּ איז מיין קאַסירער,
דער האָן — מיין רעפּעטירער,
די זון איז מיין צייטפֿירער,
מיין פֿעכער איז דער ווינט...

דער קרעמער
מוז באָרגן יעדער נעמער,
און מוז נאָך קאָנקורירן
און לייזט אויף פֿינף פּראָצענט...
פֿון וועקסעלעך, טערמינען
דאָרט דער מאַרך, דער זינען,
אין קראָם קען ער געפֿינען
„נישאר״ פֿול די ווענט...
איך דאַרף ניט קאָנקורירן,
קיין וועקסלען רעגולירן,
קיין בוך פֿון חובֿות פֿירן —
מיין באַנק איז די הענט...

דער שענקער
מוז דולדן יעדער שוועגקער,
פֿאַר יעדער ווערט און שיכּור
פֿאַלט די דמים אײַן...
פֿון אַקציז די אַגענטן,
די טײַערע פּאַטענטן,
אַז אַ גראָשן אַ צענטן
קומט אין טאַש אַרײַן...
איך בין פֿון אַלץ אַ פֿרײַער,
בילעט קאָסט מיר קיין דרײַער,
דער סנאָפּ, וואָס קומט אין שײַער,
בלײַבט אין גאַנצן מײַן...

R. damage
tax on liquor

מײַן דאַמע
ברויכט ניט קיינע אַמע,
קיין הויזמעדכען, קיין באָנע,
קיין פּרעסער אויפֿן קאַרק...
זי דאַרף קיין הוט, קיין פֿעדער,
שפּאַצירט ניט אין די סעדער,
פֿאָרט ניט אין די בעדער,
ליבערשט — פֿרײַטיק צום מאַרק...
קיין פּוץ קיין פֿאַרמאַסקירטן,
אַליין אי אַם, אי ווירטין,
און אין פֿעלד אַ הירטין,
און איז געזונט און שטאַרק!

R. nursery governess

מיט יאָרן
מיר ווערט אַ קינד געבאָרן,
ווערט גרעסער מײַן הכנסה,
איך קויף צו ערד אַ שטיק.
אין שטאָט אַ קינד וואָס מערער,
ווערט דעם פֿאָטער שווערער:

ער מוז זײַן אַ דערנערער —
אויפֿן האַלדז אַ שטריק...
בײַ מיר עס וואַקסן קינדער,
ווערט מײַן אַרבעט לינדער,
און יעדערער באַזונדער
איז פֿאַר מיר אַ גליק!

מײַן מיידל
ניי איך אַ פּראָסט קליידל,
און טו מיט איר אַ שידוך
אָן צירונג, אָן נדן.
זעט אין שטאָט די כּלות,
שטעלן פּראָסט בדלות,
ראַמט פֿון שטוב אויס אַלעס,
וואָס נאָר איז פֿאַראַן...
מיר איז לײַכט צו קריגן
אַ חתן גראָד אַ היגן,
און גיב נדן צוויי ציגן,
און לעבט גליקלעך פֿאַר דעם מאַן!

בענטשן
זאָל נאָר גאָט די מענטשן,
וועלכע שטיצן ציון,
צוריק דאָס לאַנד באַנײַט!
בענטש נאָר, גאָט, די ריצער,
די קאָלאָניען-באַשיצער,
די אַרבעטער-שטיצער —
די זרובבֿלס פֿון דער צײַט.
ווען פֿון די קאָלאָניען
וועט ווערן מיליאָנען,
וועט ציון ערשט דערמאָנען
אָט דיזע גרויסע לײַט!

G. knights

(1888)

אליקום צונזער

די סאָכע

כנען בידו מאזני מרמה, לעשק אהב
(הושע יב, 8)

עוד אושיבך באהלים כימי מועד (הושע יב, 10)

אין סאָכע
ליגט די מזל-ברכה,
דער וואָרער גליק פֿון לעבן,
קיין זאַך מיר ניט פֿעלט!
ס'קומט דער פֿרימאָרגן,
איך דאַרף ניט לײַען, באָרגן,
דער מוח דאַרף ניט זאָרגן
אויף טאָג-הוצאָות, געלט.
ס'איז אָנגעגרייט אויף ווינטער
אַ זאַפּיק אַ געזונטער,
איך זיי, איך שנײַד גאַנץ מונטער —
פֿרײַ אין גאָטעס וועלט . . .

פֿון רײַכן
ווער קען זיך צו מיר גלײַכן?
ווער לעבט רויק, גליקלעך
ווי איך, פּויער אין פֿעלד?
גיט נאָר גאָט דעם רעגן,
פֿיל איך גליק און זעגן,
איך פֿיר שוין כּנאָפּעס-וועגן,
היונה פֿאַר דער וועלט.
איך טו לײַט ערנערן,
מאַרקלײַט און שפּײַכלערן,
שיפֿערס, קאָמיסיאָנערן —
און כּשר איז מײַן געלט . . .

פֿון מאָדעס
האָב איך קיין הכבדות,
ווי אין שטאָט פֿאַרלעבט מען
מער פֿיל מע פֿאַרדינט . . .
אַ שטרויהוט און אַ סוויטע
טראָג איך אָפּ אַ שמיטה,
און מיט די זעלבע שיטה
פֿירט זיך מײַן געזינט.

דער סערפּ איז מײַן קאַסירער,
דער האָן — מײַן רעפּעטירער,
די זון איז מײַן צײַטפֿירער,
מײַן פֿעכער איז דער ווינט . . .

<u>דער קרעמער</u>
מוז באָרגן יעדער נעמער,
און מוז נאָך קאָנקורירן
און לייזט אויף פֿינף פּראָצענט . . .
פֿון וועקסעלעך, טערמינען
דאָרט דער מאָרך, דער זינען,
אין קראָם קען ער געפֿינען
„נישאר” פֿול די ווענט . . .
איך דאַרף ניט קאָנקורירן,
קיין וועקסלען רעגולירן,
קיין בוך פֿון חובֿות פֿירן —
מײַן באַנק איז די הענט . . .

<u>דער שענקער</u>
מוז דולדן יעדער שווענקער,
פֿאַר יעדער וורעד און שיכּור
פֿאַלט די דמים אײַן . . .
פֿון אַקציז די אַגענטן,
די טײַערע פּאַטענטן,
אַז אַ גראָשן אַ צענטן
קומט אין טאַש אַרײַן . . .
איך בין פֿון אַלץ אַ פֿרײַער,
בילעט קאָסט מיר קיין דרײַער,
דער סנאָפּ, וואָס קומט אין שײַער,
בלײַבט אין גאַנצן מײַן . . .

מײַן דאַמע
ברויכט ניט קיינע אַמע,
קיין הויזמעדכען, קיין באָנע,
קיין פּרעסער אויפֿן קאָרק . . .
זי דאַרף קיין הוט, קיין פֿעדער,
שפּאַצירט ניט אין די סעדער,

פֿאָרט ניט אין די בעדער,
ליבערשט — פֿרײַטיק צום מאַרק . . .
קיין פּוץ קיין פֿאַרמאַסקירטן,
אַליין אי אָם, איווירטין,
און אין פֿעלד אַ הירטין,
און איז געזונט און שטאַרק!

מיט יאָרן
מיר ווערט אַ קינד געבאָרן,
ווערט גרעסער מײַן הכנסה,
איך קויף צו ערד אַ שטיק.
אין שטאָט אַ קינד וואָס מערער,
ווערט דעם פֿאָטער שווערער:
ער מוז זײַן אַ דערנערער —
אויפֿן האַלדז אַ שטריק . . .
בײַ מיר עס וואַקסן קינדער,
ווערט מײַן אַרבעט לינדער,
און יעדערער באַזונדער
איז פֿאַר מיר אַ גליק!

<u>מײַן מיידל</u>
ניי איך אַ פּראָסט קליידל,
און טו מיט איר אַ שידוך
אָן צירונג, אָן נדן.
זעט אין שטאָט די כּלות,
שטעלן פּראָסט בדלות,
ראַמט פֿון שטוב אויס אַלעס,
וואָס נאָר איז פֿאַראַן . . .
מיר איז לײַכט צו קריגן
אַ חתן גראָד אַ היגן,
און גיב נדן צוויי ציגן,
און לעבט גליקלעך פֿאַר דעם מאַן!

בענטשן
זאָל נאָר גאָט די מענטשן,
וועלכע שטיצן ציון,
צוריק דאָס לאַנד באַנײַט!
בענטש נאָר, גאָט, די ריצער,

רחל מבֿכּה על בניה

כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים
רחל מבכה על־בניה מאנה להנחם על־בניה
כי איננו (ירמיה לא, 14)

די זון האָט אָנגעוויזן אין מערבֿ־זײַט
מיט די רויטע פֿלאַמען, אַז זי נעמט אָפּשייד,
און די נאַכט מיט אירע פֿינצטערקייט
האָט אָנגעטאָן די ערד אין אַ שוואַרצע קלייד.
די וועלט מיט אירע לײַט שווײַגן שטום,
די נאַטור שלאָפֿט — סײַ בערג סײַ טאָל;
די לבֿנה גייט זיך גאַנץ שטיל אַרום,
פֿון די שטערן הערט מען אויך קיין קול.
נאָר אַ שטימע די שטילקייט צעשלאָגט,
אַ קול פֿון אַ פֿרוי וויינט און קלאָגט,
מיט די פֿידל שפּילט זי נאָך צי
אַ טראַגעדישע מעלאָדי.
פֿון איר ניגון, פֿון איר געוויין
קען די כּוחות אויסגיין;
און שרײַט נעבעך פֿון איר געצעלט:
„פֿאַרוואָגלט בין איך אויף דער וועלט!"

אַ קורצע צײַט האָב איך נחת געהאַט,
בשעת גאָט האָט אײַך אין אײַער לאַנד געשטיצט;
דער מזבח איז געווען מיט קרבנות זאַט,
די כּרובֿים מיט די פֿליגלען האָבן אײַך באַשיצט.
דודס קינדער אין קרוין געקליידט,
דער כּהן־גדול אין זײַן קאָסטיום,
און די סנהדרין — ווי אַ געפֿלאַנצטער בייט,
און דער בית־המיקדש — ווי אַ פֿרילינגסבלום!
דרײַ מאָל אין יאָר אין דער צײַט
געקומען פֿון נאָענט און פֿון ווײַט:

דער ברענגט קרבנות צום שלאַכט,
און דער האָט ביכּורים געבראַכט!
לוויים מיט כּלים געשפּילט,
דער ייִד האָט זיך הייליק געפֿילט,
די גאַסן מיט פֿרייִלעכקייט זאַט —
דאַן האָב איך נחת געהאַט!...

אָבער ציון האָט פֿאַרלאָרן איר פֿאַרגעניגן,
איר מאַיאַנטיק פֿאַרשפּילט אין קאָן:
דער אָרט בית־לחם, וווּ מײַנע ביינער ליגן,
גייט שוין אין אַבֿילות אָנגעטאָן!
דו באַרג לבֿנון, דו גוטער־פֿרײַנד,
וואָסערע פֿים צעטרעט[ן] דיך הײַנט?
דו באַרג מוריה, דו הייליקער אָרט,
אַ מחמדאַנער מאַטשעט שטייט גאָר דאָרט!
די גאַסן שטייען שוין פּוסט,
די וועגן זײַנען פֿאַרוויסט,
אין כּרמל קיין בלומען בליט,
די טורעמס גלאַנצן שוין ניט!
די כּהנים וואָס האָבן געשטיצט,
די נבֿיאים — וווּ זע איך זיי איצט?...
וווּ איז אײַער קרוין, אײַער רײַך?
וואָס איז הײַנט געוואָרן פֿון אײַך?...

איך קוק איצט אויף ירושלים בײַ ן מערבֿ־וואַנט,
איך זע דאָרטן מײַנע קינדער ווי קוילן שוואַרץ;
זיי שפּאַרן אָפּ די קאָפּ אויף די דאַרע הענט,
און אָכצען נאָר און קרעכצן, אַז עס פֿאַרקוועטשט דאָס
האַרץ!
ניטאָ אין ירושלים קיין בוים, קיין שטיין,
וואָס איז ניט געווען נאָס פֿון מײַן קינדס געוויין;
מײַן קינד צו דריקן איז אַ קינדערשפּיל,

ווי מע שיסט — איז ער דער ציל...
פֿון מאָלדאַווע הער איך אַ געשריי,
מײַן קינד שרײַט דאָרט „אוי-וויי!״
פֿון אַראַביען שרײַט ער „ניט גוט!״ —
מע פֿאַרגיסט דאָרט ווי וואַסער זײַן בלוט...
פֿון אַזיען שרײַט ער נעבעך „שלעכט!״ —
דאָרטן געפֿינט ער קיין רעכט;
אין פּרס באַוויינט ער די ערד,
דאָרט טוט מען מיט זיי ווי מיט פֿערד...

אין הימל די טויזנטער שטערן
באַוויינען אַלע מײַן קינדס אומגליק,
די אַלע ביימער גיסן טרערן,
די פֿייגלעך ענטפֿערן אויך צוריק!
נאָר די האַרץ פֿון דײַנע פֿײַנד איז פֿאַרשטיינט,
דער אומגליק האָט זיי דאָס האַרץ פֿאַרשפּאַרט!
דער קרוקעדיל, דער אַכזר, טרעפֿט אויך ער וויינט,
נאָר דײַנע שונאימס האַרץ איז ווי אײַזן האַרט...
אַך גאָט, ענטפֿער שוין מיר!
זאָג שוין: פֿיל איז דער שיעור
צו לײַדן, אַ דור נאָך אַ דור?
אין צרות — צוויי טויזנט יאָר!...
איר שטערן, זאָגט מיר, אויב איר ווייסט,
איז דען אייביק פֿאַרלאָרן מײַן טרייסט?
אוי, ניין, איך שפּיר נאָך, איך שפּיר!
אַך גאָט, ענטפֿער שוין מיר!...

אַבֿרהם גאָלדפֿאַדען

פֿריִערדיקער פֿאַמיליע־נאָמען: גאָלדענפֿאָדים, געבוירן דעם 12טן יולי 1840 אין אַלט־קאָנסטאַנטין, וואָלינער געגנט, רוסלאַנד; געשטאָרבן דעם 9טן יאַנואַר 1908 אין ניו־יאָרק.

ווען אַבֿרהם גאָלדפֿאַדען איז דעם 9טן יאַנואַר פֿון יאָר 1908 געשטאָרבן אין ניו־יאָרק, האָט ער געהאַט איינע פֿון די גרעסטע

לוויות וואָס די פֿיל־מיליאָניקע שטאָט האָט ווען עס איז געזען. די דעמאָלטיקע טאָגצײַטונג ניו־יאָרק וווירלד **האָט דעם 11טן יאַנואַר, אַ טאָג נאָך דער לוויה, אין אַ לייט־אַרטיקל געשריבן:**

„אַ לוויה, וואָס ציט צו פֿינף און זיבעציק טויזנט באַגלייטער, ברענגט דעם פֿאַרקער צו אַ שטילשטאַנד און פּילט אָן די גאַסן אַזוי שטאַרק, אַז עס זײַנען נייטיק צוויי הונדערט און פֿופֿציק פּאָליציאַנטן אײַנצושטעלן אָרדענונג, זעט זיך אָן אַפֿילו אין אַ שטאָט פֿון מאַסן. ווער איז געווען די סיבה פֿון דעם דאָזיקן מענטשנשטראָם? אַ גרויסער פֿינאַנצירער, אַ 'טעמעני'־באָס אַן אײַזנבאַן־אייגנטימער מיט אַן אינטערנאַציאָנאַלער רעפּוטאַציע, אָדער אַ 'טראָסט'־פּרעזידענט, וואָס האָט זיך גענומען דאָס לעבן״?

און די צײַטונג ענטפֿערט:

„ער איז געווען ניט מער ווי אַ באַשיידענער פּאָעט זיִון דראַמאַטורג, 'דער ייִדישער שעקספּיר'. ס'איז אַ שטאַרקער ספֿק, צי זײַן נאָמען איז געווען באַקאַנט כאָטש אין איין פֿינפֿטע־עוועניו־הויז. דאָך איז ער געווען באַקאַנט אין אַלע טענעמענטס... אַ פֿאָלקסטרויער פֿון דעם מין איז זיך שווער פֿאַרצושטעלן אויף מערבֿ־זײַט פֿון דער באַוערי. די אײַנוווינער פֿון דעם ייִדישן קוואַרטאַל שאַצן נאָך אַלץ אַלטע אידעאַלן און זיי אײַלן זיך ניט פֿאַרשלונגען צו ווערן אין דער גרויסשטאָטישער ציוויליזאַציע.

FOLKWAYS RECORDS Album # FW 8738
©1963 by Folkways Records & Service Corp., 121 W. 47th St. NYC USA

Selected Songs of ELIAKUM ZUNSER

sung in Yiddish by Nathaniel A. Entin with Merienka Michna at the piano

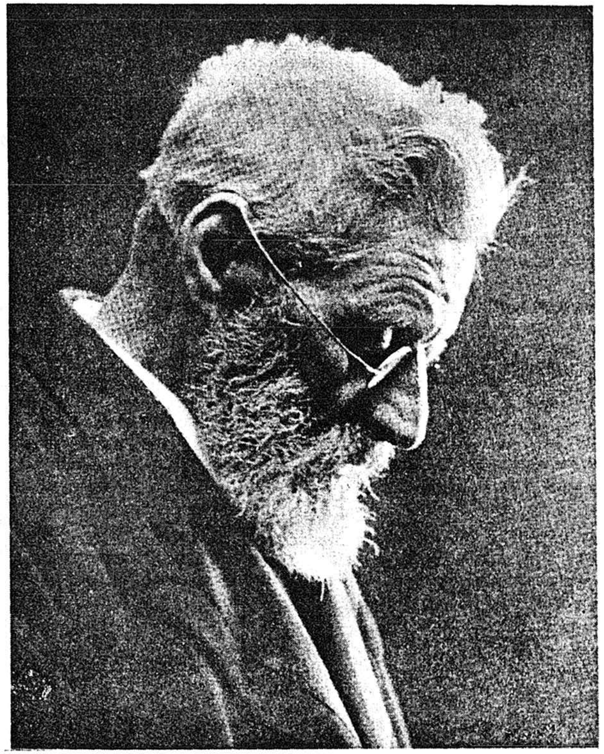

By ABRAHAM CAHAN

The poetry of Eliakum Zunser is sometimes described as intellectual. If that were all that could be said about it, one would be at a loss to account for the immense fascination it had for the unintellectual masses. A similar query is suggested by a certain characterization of the music to which he set his lines. Composer and bard at once, he is said to have invested his verse in a species of recitative rather than in melody. But then common people, and more especially our common people, are passionate lovers of melody. Yet every new song that issued from Zunser's lips was sure to be hungrily seized upon by the multitude and to spread like wildfire over the ghettos of Russia, Poland, Galicia and Roumania.

To do justice to his unique genius, to appreciate the charm which his songs had for our people, one must be familiar with the combined effect of the text and music in them, with special attention to the peculiar witchery of the rhythm throbbing in both.

You would enjoy them separately, too. You would admire the pretty little parables he develops out of the simplest things of everyday life, the quaint moral to which he leads up his meditations, or the ardent love for Israel that glows in them. Likewise, you would admire the homelike, yet compelling cadences of his intonations on their own account. It is music of a high order. As for the appeal it has for me, it is heavenly music. If, however, you would realize the full spell which a song of Zunser's generally cast over a toiling shop girl or house-wife singing it as an accompaniment to her work, the poetic moods it would put her into, the intoxicating visions of beauty it would unroll in her mind, you must intone it as the great "wedding bard" Eliakum Zunser taught his unnumbered worshippers to do. The Zunser melodies which I remember best echo in my mind, in each case, as a vague, soulful recital of some ancient tale of woe and, at the same time, as a spirited argument in support of the particular bit of wisdom that forms the theme of the song.

Seemingly the height of simplicity and all but made up of accents of ordinary speech, I can never hum an air of his without succumbing to what impresses me as the magic mysticism of something hovering in the background.

Millions of Yiddish-speaking men and women sang his ditties and brooded over his thoughts long before terms like "Yiddish literature" or "Yiddish culture" were dreamed of. Thinking, singing and writing during a period when such things as Yiddish newspapers and other organs of publicity of modern times were utterly unknown, he achieved a popularity that would have been considered stupendous in our own day.

Eliakum Zunser is one of the most remarkable men I ever met. One of the scenes of my early youth which I cherish among the most precious gems in my memory is an occasion when I heard him perform some of his famous songs to the accompaniment of his then celebrated orchestra. That was in Vilna, in the latter part of the seventies. It was an evening of thrills for me and I beheld the entranced faces of the other members of the audience. A dense crowd was listening spellbound in the street outside. And for weeks and weeks afterwards I would often catch myself humming one of the tunes I had heard on that divine evening and evoking the never-to-be-forgotten image of the wizard of rhythm as he stood singing and beating time for his own voice as well as for the instruments.

Many years later I heard him at a concert at the Thalia Theatre in New York. The orchestra was, naturally, much larger than the one which accompanied his singing in Vilna in the seventies. As for Zunser's success, it was as great in the new setting as it had been in our old home.

We met occasionally, on East Broadway, where he owned his little printing shop and I had my office. We visited each other on several occasions and in one instance, we sang some of his early melodies together. A Gentile American was present, a literary man who had wanted to know the celebrated poet and whom I had introduced to him. As he watched us sing those wonderful melodies, our moist eyes telling a tale of yearning for olden times, the Anglo-Saxon was all but moved to tears as well.

Eliakum Zunser is one of the immortals in the history of Yiddish life. His marvelous gifts and enormous popularity, his original art and the unique character of the sway he held over the Jewish masses have secured for him a conspicuous place in the Pantheon of our popular literature.

SYNOPSIS

By MAXIMILIAN HURWITZ

INTRODUCTORY NOTE.—For a proper understanding and appreciation of the poems about to be summarized, it is necessary to bear in mind the poetic credo of Eliakum Zunser, that is, his conception of the poet's mission. This he himself has stated with characteristic lucidity in a certain passage in his remarkable autobiography, wherein he declares: "In my songs one could always hear the voice of the times. I always sought to give in my poems a faithful picture of the period I was living in. My aim was by means of my pen to influence my people more or less; and this, I believe, should be the only object of every writer and poet; if he has not this aim in view, all his literary effusions are not worth the ink wasted on them." Hence the poetry of Zunser is intellectual, moral, didactic, allegorical, and but rarely lyrical; hence, too, one will search in vain among his songs for a single poem of love, sensuous beauty, or nature. Indeed, the only passion he knew was a burning love for Israel and Zion; the only beauty he prized was moral beauty; and even when he sang of flowers and birds, or of inanimate objects, it was only as allegorical personifications of his beloved people, or else because they offered food for reflections on life and death and the vicissitudes of fortune.

And so, at a time when Russian Jewry hardly possessed a single newspaper, Zunser kept up a running fire of witty and penetrating comments on current events and developments, with many a sly dig at the fads and foibles and evils of the day, so that his songs have an additional value for us as social documents of that eventful age. But he was more than a shrewd observer of the passing show, more than a *censor morum*. Inspired by an overpowering love for his brethren, Eliakum Zunser became the voice of his people and in homely but glowing accents gave utterance to its joys and woes, its hopes and fears, and above all to the age-old longing for Israel's restoration to Zion.

"SHIVATH ZION"—THE RETURN TO ZION (1882). This is one of the most famous of Zunser's songs. It was written under very dramatic circumstances. The Jewish student youth of Russia, having become disabused of their assimilationist illusions by the outbreak of virulent anti-semitism following the accession of Alexander III, formed an organization known as "Bilu"—a word composed of the initials of four Hebrew words meaning, "House of Jacob, come and let us go"—for the purpose of establishing Jewish agricultural settlements in Palestine. And suiting the action to the word, many of them dropped their studies and emigrated to Palestine, where, after enduring incredible hardships and privations, they succeeded in establishing a number of such settlements. Now a party of these student pioneers, from Kharkov University, on their way to Palestine, passed through the city of Minsk, where Zunser was then living, and paid a visit to the poet, whose home was the rendezvous of the local Jewish intellectuals and Zionists. It is in honor of these young idealists homeward bound that the poet composed this stirring song, wherein Mother Zion, seeing through the windows of her desolate house the return of her long absent children, gives vent to her joy and welcomes them to her bosom. The third stanza, in which the poet compares the young Zionist movement to a rivulet destined to swell into a mighty river, has, as we know, proven prophetic. The song instantly became enormously popular, and contemporaries attest its magical effect on audiences and how potent a factor it proved in spreading the Zionist ideal.

"DOS UNSTERBLICHE FOLK"—THE ETERNAL PEOPLE (1885). (*Part One*). In this poem the author discourses on the immortality of Israel, who has seen mighty empires rise and fall, while he alone survives. Every nation passes through three stages: youth, middle age, and senescense, following which it disappears from the world. The Jewish people alone is an exception to this inexorable law of life. It, too, passes through these three states; but when it grows old, it is seized with fever and becomes rejuvenated. But what if the Jewish nation should begin to intermingle with, and become lost in, the other and mortal nations? That is not likely to happen, answers the poet, because God has instilled in the Gentile nations a hatred for the Jews which causes the former to repulse them whenever the Jews make any attempt at assimilation to their neighbors. But if all the nations hate the Jews, is it not possible that they will enact discriminatory laws making it impossible for the Jews to earn their livelihoods? No, replies again the poet, because God has endowed the Jew with resourcefulness which enables him to find means of subsistence where another nation would starve to death. But if the Jews are so hated by their neighbors, is there not danger that the latter may rise against them and destroy them? The answer is that that is why God has scattered the Jews all over the face of the earth, so that if they are attacked and exterminated in one country, those in other lands survive. For the same reason the Jew has been given the ability to adapt himself to any climate.

"DOS UNSTERBLICHE FOLK", ZWEITER TEIL—THE ETERNAL PEOPLE (*Part Two*). Since the Jew is immortal, the poet urges his people not to lose heart even in the face of their enemies' onslaughts—a veiled allusion to the pogroms then raging in Russia—nor to despair of the future. When waves of hatred threaten him, the Jew has learned to bend his back and allow them to pass over him, finding solace and strength in his religion and history. Israel has given the world the belief in one God; both Christianity and Mohammedanism have sprung from his loins, and some day the nations will realize how grievously they have wronged him, their benefactor. Nor must we despair if here and there a gifted Jew, under the stress of circumstances, strays from the fold and forsakes his heritage; for let but danger threaten his people and his old love for it will revive and make him rush to its defence, making use of the power and prestige which his very apostacy has placed in his hands to help them. Let the Jew, therefore be of good cheer, for whenever a Haman plots the destruction of the Jewish people, there arises a Mordecai who frustrates his evil designs.

"DIE BLUM"—THE FLOWER (1860). This is one of Zunser's best known songs. A lovely flower—Israel—lies withered and uprooted on a highway and is blown about by every wind. "Please pick me up, kind sire," the flower entreats every passerby, "and take me to the garden I once flourished in." But the thoughtless wayfarers pay no attention to the flower's plea, and even trample upon it, crushing its velvety petals. Finally a kind-hearted man comes along, who raises the flower from the dust, plants it where there is plenty of sunshine and rich soil, and watches over it tenderly, thereby causing it to bloom again. The song is a tribute to the liberal Czar Alexander II for the more humane treatment of the Jews inaugurated by him.

"DOS LIED FUN OIG"—THE SONG OF THE EYE (1851). The poet apostrophizes the human eye: "Tell me, eye, why do you shed tears when you laugh most heartily? What is the secret of your sorrow? The beauties of nature and art, the delights and enchantments of life, are all made for your enjoyment. You are at once the most prized and the most protected, yet you weep even when you laugh." The answer is that the eye is cursed with envy, or else with longing for that which is beyond its reach. The poet exhorts man to refrain from envy, to moderate his desires and ambitions, and to be content with his lot, if he would be happy all the time.

"DER NEINZEHNTER YARHUNDERT"—THE NINETEENTH CENTURY (1885) (*Part One*). A celebrated poem which marks perhaps the highest flight of Zunser's poetic genius. In it the poet surveys the nineteenth century and traces the rise and decline of the Haskalah movement —*i.e.*, the movement for secular education and western culture—among the Jews of Russia. Israel is represented as a wanderer from Asia who comes to Europe and stops at an inn, where he goes to sleep for seventeen centuries, remaining blissfully unaware of the world around him and of the insults and mockeries of his revilers and traducers. In the first half of the nineteenth century, however, his sleep is interrupted by the *Maskilim* (as the champions of Haskalah were called), who knock at his door and tell him that it is time to wake up because a new day—that is, the day of humanism and enlightenment—is dawning. At their advice, he pursues secular education, discards his Jewish traits and ways, extinguishes the lamp of his religion—for what need is there of a lamp when the sun shines high—and tries to fraternize with his Gentile neighbors, in the fond hope that they too have awakened, cast aside their prejudices, and are ready to receive him in their midst as a member of the same human brotherhood. But his hope is short-lived; for, when he ventures out of his room, he discovers that the other guests are still asleep, and when he tries to awaken them, he is beaten and ejected from the hotel as a disturber of the peace. Alas, the day of human enlightenment and brotherhood has not yet dawned! And now he regrets bitterly that he has extinguished the lamp that had illumined his path for centuries without number, and that might have relieved the present darkness and gloom.

"DIE LEVONAH"—THE MOON (1885). The moon, earth's nearest neighbor and traveling companion for countless aeons, bewails the things she sees happening daily here below—the wars, the bloodshed, the oppression of the weak and the poor and the disinherited. "These little microbes I see crawling around there—they call themselves men, I know not why—spend their brief lives in quarreling, intriguing, and trying to wrest from one another the earth which is God's gift to all of them." The moon prays for a cloud to appear and veil from her sight the deeds of horror and shame done here on earth.

"ROCHEL MIVAKEH AL BINEHO"—RACHEL WEEPS FOR HER CHILDREN (1862) The sun sets in a blaze of glory and night veils the earth in darkness. The silver moon serenely sails the starlit skies, and all is solemnly still. Suddenly the silence is broken by the cries of a woman. It is Rachel weeping for her children, once so happy in their own land where they had lawgivers, kings, and prophets of their own, but now scattered all over the face of the earth and everywhere hated and oppressed. After describing their former happiness and present suffering, she cries out: "How long, O Lord, will you let them suffer thus?" The song is noted for its beautiful melody, its metrical felicity, and the beautiful description of a sunset and nightfall in the first stanza which in a few strokes evokes a mood of sweet melancholy.

"DIE SOCHE"—THE PLOW (1887). (The return to Zion)—among the most popular of Zunser's songs. In it the poet lauds the free life of the workers in the field and compares it with the terrific struggle for existence of the Jewish city dweller. In many witty passages he parallels the life of the petty Jewish artisan and trader, the housewife, the children, with the wholesome, carefree and invigorating life of the colonists in Palestine. He urges his people to give up the precarious struggle for a livelihood in the cities and settle as farmers in Palestine.

"DER POTSHTOVER GLECKIL"—THE POSTILION (1871). This poem, one of the most powerful ever written by Zunser, is a fine illustration of his happy faculty of finding food for the profoundest reflections in the most common objects. It was written on the eve of the Jewish New Year, 5632 (1871), shortly after the poet had lost his wife and all his children in the cholera epidemic of 1871. The bell of the mail wagon rings merrily as it rumbles into town, and the poet wonders what the mailman—the New Year—will bring. He laments the swift and inexorable march of the years, the briefness of life, and the evanescence of human glory, even the greatest. All our achievements are like driftwood on the stream of Time, which soon sweeps them into oblivion; and the same fate that has overtaken the preceding generations awaits us, too. The earth undergoes cataclysmic changes which destroy all forms of life and replace them with new ones, and thus the process of evolution goes on.

"DOS LIED FUN EIZENBAHN"—THE SONG OF THE RAILROAD (1870). This poem was inspired by the building of the first railroad in Lithuania. The poet compares life to a train, with its power, speed, set hours for coming and going, and arrangements for the accommodation of the passengers. We are but passengers on the train of life; each of us is assigned either to a luxuriously appointed and spacious compartment of the first or second class, or to an uncomfortable and overcrowded one of the third class; each of us, too, is permitted to travel only thus far and no farther; the human mind is the engineer, and religion, the safety-valve. Do not complain at the class you are made to ride in, or at the briefness of your journey or that of your near and dear ones, for everything is decreed by the Director of the railroad, whose ways are inscrutable to us.

"DER ARISTOKRAT"—THE ARISTOCRAT (1885). This was written shortly after the first wave of progress swept over Russian Jewry, bringing in its wake great disillusionment to those Jews who had counted so much on the Russification of the Russian Jew and the triumph of nineteenth century liberalism to solve the age-old Jewish question in the land of the Czars. The poem describes the sorrow and remorse of a rich Jew who has drifted away from his people, whom he despises and shuns. In his desire to appear a 100 percent Russian, he surrounds himself with Christian friends, servants, governesses and teachers, and brings up his children in complete ignorance of their race and spiritual heritage. But when a mob of Russian hoodlums pogromize the Jewish community and even pillage his own house—with the assistance of his Christian servants, and to the great surprise of his children, who naively ask, "Are we then also Jews?"—he realizes that his whole life has been a lie and returns to his brethren and fellow sufferers. The poem recounts his trials and tribulations as a homeless refugee and his final happiness as a tiller of the soil in Palestine, where along with hard toil he finds peace, security, plenty and contentment.

"ZU DIE SHTERN"—TO THE STARS (1885). The poet asks the stars (assuming there is life, and also human beings on them) in what state of development their civilization is. He laments the racial hatreds and national rivalries that drench the earth with blood, as well as the lust for riches, power, and pelf, and the lack of ethics in business and the professions. He points out that notwithstanding the spread of education, our jails are getting more and more crowded. He ends with a prayer for the early coming of the reign of universal peace, justice, and goodwill on earth, as foretold by the prophet Isaiah.

"A BRIEV FUN DER MUTTER ZION"—A LETTER FROM MOTHER ZION (1892). Mother Zion sends a letter to her children in America. She tells the Jews of America of the great sacrifices that the Jews of the Old World are making to rebuild Palestine, and how Jewish agricultural settlements, villages, and towns are springing up in the Holy Land, and appeals to them to join their less fortunate brethren in the effort to restore the ancient homeland of their people.

"MEINE GEFEELE"—MY FEELINGS (1886). This poem is perhaps the most lyrical that Zunser ever wrote. A sensative nerve, says the poet, binds him to his people so that his whole being vibrates in sympathy with his brethren, sharing their joys and woes, their glory and shame. He invokes God's mercy on His people, who, if they have strayed from the path of righteousness and forsaken His ways, have erred but humanly; and whatever the Jew's shortcomings may be, he should be forgiven in view of the heroic sacrifices he is making to restore his ancient homeland and settle there as a tiller of the soil. Here follows a passionate avowal of love and longing for Zion, reaching its climax in the twentieth stanza where the poet cries out: "Wings, oh, wings give me, that I may fly to thee, beloved Zion!"

SIDE I

Band 1

שיבת ציון

1

מה-זאת עיני תראינה !
כיונים תעופנה,
יוסף ובנימין, על דלתותי שוקדים ;
ראיתי את-לא פללתי,
בני אשר גדלתי,
מהמדי, יקירי, את-אטם פוקדים ;
הלפו שנות אלפים,
נואשתי כבר מחיים,
ואני שכולה וגלמודה, בני יצאוני ;
ספרו לי התלאה,
בגולה אתכם מצאה,
ושלום אחיכם בית יהודה, הלא תודיעוני.

2

אל תרגנו ואל תיראו,
כי דרכי אל נפלאו,
בטרם יאיר שהר תגדל השכת ליל ;
במצרים כזאת קרה,
אל-משה זעקו מרה,
להצם טרם כלה, עוד הגביר חיל
צר יעות צדקתם,
ובזאת יחיש גאולתם,
גזל משפט יאלצמו עלות מעמק בכא ;
לולא יד מדהבה,
שכבו למעצבה,
ואבן פנה למוסדות עוד לא הונחה.

3

אויבי לי ילעגו,
כי שבי גולה שגו :
„המאלה מתי מספר עדנה תהיה לי ?
„ההם יכנו נהרסות ?
„ישכללו השתות,
„ירימו קרן ישעי, הודי וחילי ?"

הביטו נהרות איתן,
כמעין קטן צאתן,
כהוט השני מפכים מים, עדי גאה יגאו ;
ופלגי מכל רוח,
אל פיהם יגיח,
ואלפי תרני צי אדיריו רום יתנשאו.

4

שובנה שנות קדומים,
שבתי לימי עלומים,
הלאה בגדי אבלי ! הבו מכללי !
נמלא כל ארמוני,
האח ! מה רב ששוני !
בני בגיל ותרועה, שבו לגבולי ;
פרי בטנה אם חובקת,
בדמעות גיל נושקת,
פה תחלצנה עצמותיכם אורחי קראי שם
בצלי שאננים,
תרוו מעדנים,
לשולהן זרים אל תצפו, בלתי ארוחת אם.

5

הן אלה שבי גולה,
יברך זכרם סלה,
פאר בית תחכמונם עתה יעזבו ;
משכילים בכל תושיה,
רבי העליליה,
על מזבח אהבת עמם את-נפשם יקריבו !
לשאת בעול משאה,
לסבל עמל ותלאה,
למען סקל כל אבני נגף וצורי מכשלה ;
לכנות עז חמתה,
כעזרא ותרשתא,
ושמם ינון כשם עזרא עד דור אחרון סלה.

דאָס אונשטערבליכע פאָלק

1

צום וואונדער שטעהען אין מצרים די פּיראמידען,
אייביגע מאָנומענטען אויסגעשטעלט ;
אָבער משה האָט דאן פאָרמירט א פאָלק אידען,
א לעבעדיגע פּיראַמידע אויף דער וועלט.
נאַציאָנען בליהען פאר זיינע אויגען,
שטייגען הויך אין דעם גרעסטען פלאָר ;
און ווי פּוך, ווי רויך ווערען זיי צופלויגען,
און ער שטעהט פעסט פיערטהאלבען טויזענד יאָהר !
ווי זיין סוכה׳לע אויף איהר שוואכע שטעלע,
וואָס שטעהט זיך צו א ווענטעל צוגעקלעפּט,
און זי לאכט אוים די גרעסטע ציטאַדעלע,
דען זי האָט אייביג זיי איבערגעלעבט.
ענדליך וועט די בוימעל ארויפשווימען פון אויבען,
צולעצט בלייבט גילטיג זיין וואָרט, און זיין שטים,
דען ער בלייבט אייביג, פונקט ווי זיין גלויבען,
ווי זיין גאָט, וואס ער גלויבט אין איהם.

2

יעדעס פאָלק האָט זיך איהרע דריי פּעריאָדען,
איהר יוגענד, איהר מיטעל און איהר עלטער צייט ;
דאַן ווערען פערמאכט אויף אייביג איהרע לאָדען,
און זי פערגעהט שוין אין איהר עווינקייט.
די דריי פּעריאָדען געהט אויך דער איד אריבער,
פונקט ווי א מענש, פונקט ווי א נאציאָן ;
נאָר צו זיין עלטער טרייסעלט איהם דורך א פיבער
און דאן קומט איהם זיין יוגענד ווידער אָן.
ווי דער קערענדעל, וואס ווערט אין דער ערד בעהאלטען,
אזוי צופּוילט דער איד אויך אויף דער וועלט ;
נאָר פלוצלונג שפּראָצט א יונגער דור פון אלטען, —
קנאָספּען בליהען, ווי עס לאָזט נאָר אָפּ די קעלט.
זיין לעבען איז געוועקסעלט, מיט דערניעדער און
דערהויבען, —
נאָכ׳ן ווינטער קומט שטענדיג זיין פריהלינג צו איהם,
בכן בלייבט ער אייביג, פונקט ווי זיין גלויבען
ווי זיין גאָט, וואָס ער גלויבט אין איהם.

3

ער איז געבויט ער זאל אייביג קענען עקזיסטירען ;
ער זאָל ניט אונטערגעהן ווי די פעלקער אלערליי ;
נאָר עס קען דאָך טרעפען אז ער וועט זיך אסימילירען
דאן מוז ער שטארבען גלייך מיט זיי.
דרום האָט מען א שנאה אריין געגעבען,
וואָס דאָס איז פאר זיין אייביגקייט א גליק ;
אַז, ווי ער וויל מיט זיי צוזאמען לעבען
שטויסט מען איהם מיט שנאה אָפּ צוריק.
ווי ער וויל מיט די שכנים זיך פערגלייכען,
עסט און טרינקט צוזאמען ביי איין טיש,
נעהמען באלד די שכנים איהם אויסווייכען
ווי ר׳ עקיבא׳ס משל פון פוקס מיט די פיש.
זיין היסטאָריע איז וואונדערבאר, איהר פיהרט
א האנד פון אויבען,
קיין פרעמדע בלוט זאָל זיך ניט צומישען אין איהם,
בכן בלייבט ער אייביג, פונקט ווי זיין גלויבען
ווי זיין גאָט, וואָס ער גלויבט אין איהם.

4

אָבער ווען די שכנים טראָגען אויף איהם א שנאה,
טאָ ווי וועט ער קענען צווישען זיי באשטעהן ;
מען וועט דאָך איהם מיט געזעץ פארצאמען זיין חיונה,
דאן קען ער פון הונגער גיך אויסגעהן.
דרום האָט מען אין איהם אריין געגעבען
א קראפט, וואו ער שפּייזע-שטאָף געפינט.
אז מען פארצאמט איהם אלע מיטעלם לעבען,
זוכט ער זיך זיין שפּייז-מיטעל פון ווינט.
מען זאָל איהם קיין שטעלע און קיין ערד ניט געבען,
דאָך זוכט ער זיך א פרנסה אוים.
און צאָהלט אין שול, און פאר זיין זוהן א רבי׳ן,
און זיין טאָכטער געהט נאָך שבת שעהן ארוים.
אָן אנדער פאָלק וואָלט פון הונגער אויסגעהן אָדער
אין וועלדער רויבען, —
און ער שפּייזט זיך דורך ווען דער מויל-שלאָס היינגט
אויף איהם.
בכן בלייבט ער אייביג פונקט ווי זיין גלויבען,
ווי זיין גאָט וואס ער גלויבט אין איהם !

5

אָבער ווען די פעלקער טראָגען אויף איהם א שנאה
און ער איז מוטהלאָז, גאָר אָהן קראפט און מאכט,
דאָן קען דאָך טרעפען אמאָל אין א מדינה
א בעפאָל און פארניכטען איהם אין איין נאכט.
דרום אויף זיין געשיכטע ליגט די פליכטען,
אַז דער איד מוז זיין צוואוואָרפען איבּעראל,
אז אויב עס טרעפט מען וויל א פּ ר ט פערניכטען,
בלייבט דאָך אויף דער גאנצער וועלט דער כ ל ל.
פיעל מאָל האָט מען א גליעד איהם אָפּגעשניטען,
דאָך האָט פון זיין צאָהל ניעמאלס געפעהלט ;
א קליין ווילע האָט ער שמערצען געליטען,
זיין עקזיסטענץ מוז בלייבען אויף דער וועלט.
א הייליגע שפּראך איז איהם געגעבען פון אויבען,
פאר די צוואוואָרפענע גליעדער א י י ן ש פּ ר א ך
און איין שטים,
בכן בלייבט ער אייביג, פונקט ווי זיין גלויבען,
ווי זיין גאָט, וואָס ער גלויבט אין איהם !

6

ווייל ער מוז וואוינען אין אלערליי אקלימען,
מוז שטענדיג זוכען פאר זיך אָן אנדער אָרט,
האָט מען איהם געבויט אז ער זאל קענען שטימען
מיט יעדער לופט וואו ער בעזעצט זיך דאָרט. —
יעדעס פאָלק וואו עס ווערט געבאָרען,
דאָרט מוז עס זיין אייביגע יאָהר ;
בייט זי ערטער ווערט זי גיך פארלאָרען,
אז פיעל דערציהט זי ביז צום פערטען דור.
דאָס האָבען שוין בעשלאָסען פּראָפעסאָרען,
אַז דערמיט איז דער איד איינער אויף דער וועלט,
אַז וואו ער קומט איז ער דאָרט ווי געבאָרען,
אין די גרעסטע היץ, צו אין די גרעסטע קעלט.
די זעלטענע מתנה איז איהם געגעבען פון אויבען
ער זאָל קענען שטימען מיט יעדען אָקלים,
בכן בלייבט ער אייביג, פונקט ווי זיין גלויבען
ווי זיין גאָט וואס ער גלויבט אין איהם.

דאָס אונשטערבליכע פאָלק

צ ו ו י י ט ע ר ט ה י י ל.

1

טאָ וואָס זעה אי ךדיר, מיין פאָלק אידען,
דו ביזט אראָפּ פון מוטה,
קענסט זיך ניט ענטשידען,
וואָס מיט דיר זיך איצטער טהוט.
דו זעהסט :
מען פרעסט,
מען פיהרט מיט דיר צו שטרענג ;
מען דריקט,
מען שטיקט,
מען שפּאַרט דיר אָן צו ענג.
האָסט געהאָפט : די ציוויליזאציע
וועט שטילען דיין געשריי,
דערקענען וועט יעדע נאָציע
אַז דו ביסט גלייך מיט זיי ;
דער פערשטאַנד
אין לאנד
וועט שטייגען זעהר הויך, —
און — „גלייך
מיט אייך,
האָב איך מיין רעכטע אויך.“
לסוף, — ווען אייראָפּא איז געבילדעט,
עס קלינגט די וועלט מיט איהר,
ווערט זי פלוצלונג אזוי פערווילדעט,
און שטעהט אויף געגען דיר.

2

דו האָסט אָן אלטע עצה,
אין לייד וואס דו זאָלסט טהאָן,
בויגסט נאָר איין די פלייצע,
ווען כוואַליעס קומען אָן.
די וועל
וועט שנעל
אויף דיר אריבער געהן ;
בויג אויף
דיין גוף
בלייבסטו ווידער שטעהן.
דאָס איז דיין רפואה
וואָס דאָקטאָר-תלמוד הייסט :
אין צרות א ישועה,
אין פינסטערנים א טרייסט.
אָבער דערצו
מוזטו
גלויביג זיין ביז גאָר,
און א בליק
צוריק
דיין געשיכטע וויסען קלאָר.
אָבער צייט דו לאָזט דיין גלויבען,
דיין היסטאָריע וויסטו ניט,
ווערט דיר דונקעל אין די שויבען
און דאָס הארץ פערוויסט.

3

דער ערשטער פון דיין אומה
האָט גערוזט פון שטאָט צו שטאָט,
געלערענט מענשען קרומע
צו גלויבען אין איין גאָט
דער אסענם
פון מענש
האָט ער דיר דאן געשטעלט ;
און געשעצט,
צו לעצט
בלייבסטו אויף דער וועלט.
דו ביזט זייער זיידע
זיי וואקסען אין דיין שוים,
די צוויי רעליגיעס, ביידע
שטאָמען פון דיר ארוים.
מיט דער צייט
וועלען לייט
בערעכענען ביי זיך :
ווי שלעכט,
אומרעכט
מען האָט בעהאנדעלט דיך ;
ווי דו ביסט געוועזען א קרבן
פאר זייער שווערמעריי,
און וואָס דו ביסט ע ט ו ו א ס פערדאָרבען
ליגט די שולד אין זיי.

4

ווען כשדים און מצרים
פעראכטען דיר דיין ווערטה,
ווען בבל און פרסים
שטירצען דיר צו דר׳ערד ;
ווען רוים
האָט שוין
דיין טעמפעל אויך פערברענט ;
דיין גייסט,
דיין דרייסט
האָט מען דריקען ניט געקענט.
עס קומען חשמונאים
פערפעסטען דיין נאציאָן,
עס שטעהען אויף תנאים
פערשטייפט דיין רעליגיאָן.
קיין קויל,
פיסטויל, —
פערשוואכט ניט דיין געפיהל.
דו לעבסט
און שטרעבסט
צו דיין גרויסען ציעל.
מעגסט מיט פרייד די קניפלעך צעהלען
פון דיין לעבענס שטריק,
אַז די וואָס שיסען אין דיר קוילען,
שפּרינגט ז י י אָפּ צוריק.

5

ווי די אידענע נעהמט פאַלייען
די שבת-גאָגעלאך,
עס פליהט ארוים די קלייען
די קערנער בלייבען דאָך.
עס דרעהט,
עס וועהט,
עס פאלט ארויף, אראָפּ.
דעם שערסט
פון גערשט
אָן דער זייט פאלט עס אָפּ.
אַז דער איד נעהמט זיך די מאָדע
די שכנים נאָך צוגעהן,
קומט באלד א פּעריאָדע
וואָס טרייסעלט און מאכט ריין.
די ברוד
פון יוד

פון מולטער ווארפט ארוים ;
דער גריץ,
דער ניץ
פאלט צוריק אין שוים.
שווער מיין פאלק איז דיר די ווילע, .
ליידסט און ווערסט פערשלאפט,
דערפאר די זריעה ווערט ניט קאליע
בלייבסט רק דויערהאפט.

6

און דאס וואס ווערט פערשפרונגען
פון מולטערל אויף דר'ערד,
איז דערפון געדרונגען
אז דאס האט שוין קיין ווערטה.
ווער פיין,
מעג זיין
אין גרעסטען אומגליק,
עס ברומט
און קומט
אין מולטערל צוריק.
אז ס'טרעפט איינס פון מיליאנען
א קערענדעל פאלט אראפ,
מעגט איהר זיכער בעקאנען,
אז ווייט פליהט ער ניט אפ.
פון נויט,
פאר ברויט
האט ער דאס געטהאן,
טהוט גוטס,
ברייננגט נוץ
זיין אלטע נאציאן.

איהר זאלט זיין נאמען ניט בערויבען,
ער איז פון אונז א גליד.
ער קען זיין אין אן אנדער גלויבען,
דאך בלייבט ער א א י ד !

7

טא זיי-זשע מיין פאלק מונטער,
לאז ניט אפ די וואג,
די נאכט געהט באלד ארונטער,
עס קומט דיר אן דיין טאג.
עס בייט
די צייט
זי שטעהט ניט אויף איין שטעל ;
נאך לייד
קומט פרייד
און שיינט דיר ווידער העל.
אין דיין גליק, דער גרעסטער,
האט א המן ניט געפעהלט,
און באלד שיינט אויף א אסתר
וואס מאכט דיר פריי דיין וועלט.
זיין סוף,
זיין שטראף
בעקומט דיעזער אויך.
און דו
האסט רוה
און שטייגסט ווי מרדכי הויך.
ווען פון המן'ס פאלען בלעטער,
עס ווארפט זיי הער און הין,
פירכטעסט דו ניט פאר שלעכט-וועטער
דו בלייבסט אייביג גרין !

Band 4

ד י ב ל ו ם

1

וואו אלע פאהרען אין מיטען וועג,
ליגט דארט א טייערע בלום ;
עס ליגט און פוילט איינינע טעג,
דער ווינט ווארפט איהר ארום.
זי שרייט און וויינט מיט גרוים געבעט :
פאמעלעך, זעהט ווי איהר געהט.
האט רחמנות, זעהט איהר צוטרעט
א בלום מיט א פרעכטיגען קווייט ;
רחמנות האט ווער,
קומט נאר אהער
הויבט אויף א בלום וואס זי גלאנצט,
טראגט מיך אהין,
פון וואנען איך בין, —
וואו מען האט מיר צום ערשטען געפלאנצט.

2

אז איך זעה איצט בלומען פון יעדער זייט
גיעסט פון מיר טרערען א טייך,
איך דערמאן זיך מיין גליק פון די פאריגע צייט,
געווען מיט אלע בלומען צוגלייך.
אין קייזערליכען גארטען ווען איך האב געבליהט
און די זון האט מיר ליכטיג געשיינט,
צעהנדליגע דיענער האבען מיר געהיט —
טו זעה נאר דעם סוף פון מיר היינט :
דער טרעט און דער קוועטשט,

צואווייקט און צונעצט,
די בלעטער אראפ פון קאליר,
איך ליעג אויפ'ן מיסט,
דער רעגען ער גיעסט,
עס איז גאר קיין רחמנות אויף מיר.

3

ווי די בלום וויינט דא און שרייט,
עס צונעהמט יעדען מענשען זיין הארץ,
קומט אן א „מלאך“ גאר פון דער זייט
און הערט דא איהר שרייען, איהר שמארץ.
זאג מיר, דו בלום, זאג מיר דעם ווארט,
צונעהמסט מיר מיין הארץ אהן א ברעג ;
וואו ביזטו געוואקסען, ווי רופט מען דעם ארט,
ווי קומסטו אהער אויפ'ן וועג ?
טהוט זי א געשריי :
אוי, ווינד איז מיר, וועה !
צי דו דערקענסט מיר שוין גאר ניט פון פריהער ?
פון ירושלים בין איך,
א י ד רופט מען מיך,
האב דו כאטש רחמנות אויף מיר.

4

פאר צוויי טויזענד יאהר ווען דו וואלסט מיר זעהן,
בשעת איך האב מיין מלוכה געהאט,
וואלסט זיך אליין פערוואונדערט ווי איך בין געווען,
די שעהנהייט פון מיין יעדער בלאט ;
כהנים, לוים, גענערעלער אהן א שיעור,
איך האב דאמאלס שטאלצירט אין פלאר,

דאן האט מען פלוצלונג אויסגעריסען מיר,
איך וואלגער זיך באלד צוויי טויזענד יאהר.
וואו איך בין געווען
האב איך רציחות געזעהן,
געריסען מיר גליעד פאר גליעד ;
געברענט און געשניטען
און נאך מעהר צרות געליטען —
נאר ווייל איך בין א איד !

5

אזוי האט זיך אמאל געוואלגערט דער איד,
ווי די בלום אויפ'ן וועג מיט איהר צוועט ;
דער נעהמט צו זיין כבוד, דער רופט איהם „זשיד“,
דער מיט די פיס איהם צוטרעט,
און ער האט שוין פערלארען זיין מוט און זיין טרייסט,
פערלארען זיין קראפט און זיין מאכט,
מעהר ניט אמונה. דאס איז נאך זיין טרייסט
אין דער לאנגער פינסטערער נאכט.
אך, מיין הארץ
פלאצט מיר פון שמארץ,
דו האסט דאך אמאל אויך געבליהט ;

אזא שעהנער צוועט
יעדערער טרעט,
ווי האט מען עס קיין רחמנות ניט.

6

ווי נאר דער „מלאך“ הערט איהר דא דערמאהנען
איהר אלטען יחוס פון ציון,
זעצט ער איהר צווישען אלע וואזאנען,
זי הויבט ווידער שוין אן צו בליהען,
און ער טרייסט איהר מיט מיטלייד : וואש אפ דיינע טרערען,

די זון הויבט דיר אן שוין צו שיינען,
איך וועל דיר חלילה ניט שטערען,
איך וועל דיר נאך פוצען און פיינען.
פרעגט זי ביי איהם :
זאג מיר דיין שם,
לאמיך וויסען דעם נאמען פון זיי.
ענטפערט ער איהר :
דער נאמען פון מיר.
איז אלכסנדר קייזער פון ראסיי.

Band 5

דאס ליעד פון אויג

1

זאג מיר, דו אויג, איך פרעג נאר דיר,
דו ביסט דאך געשעצט אין דער וועלט.
ביסט טייער, ביסט איידעל, ביסט שעהן אהן א שיעור,
ביסט גלייך ווי א פענסטער אין געצעלט.
דו שטעהסט איהם אין קאפ ווי א פיקעט אויפ'ן טורעם,
פון שטיינער, פון גריבער ביסטו איהם א שירעם.
ביסט קלאר ווי קריסטאל, ווי דימענטען פיין,
איידעלער פון די אויג קען שוין ניט זיין.

ר ע פ ר י י ן :

טא זאג מיר, דו אויג, וואס איז מיט דיר דער מעהר,
אז ווען דו לאכסט מיט גרוים פרייד רינט פון דיר
א טרעהר.

טא זאג מיר, דו אויג, א. ז. וו.

2

ווי שעהן, ווי רייך דו זעהסט אויס אין גאנצען,
ווי א דימענט אין א גאלדענעם רינג.
דער שווארצאפעל אין מיטען טהוט אין דיר טאנצען,
עס לויפט און בעטראכט אלצדינג.
קיין פויגעל, קיין קויל לויפט ניט ווי דו,
געשווינדער פון אלע, דו אויג, ביסטו.
אומעטום א בליק און גלייך בעטראכט,
ווער פערמאגט עס, ווער קען עס, ווער האט עס
די מאכט.

ר ע פ ר י י ן :

טא זאג מיר, דו אויג, וואס איז מיט דיר דער מעהר,
אז ווען דו לאכסט מיט גרוים פרייד, רינט פון דיר
א טרעהר.

טא זאג מיר, דו אויג, א. ז. וו.

3

פאר וועמען איז טהעאטער מיט אלע אקטיארען,
שפיעלען ראלעס א פראכט.
פאר וועמען איז זיידענס אין אלערליי קאלירען,
אין דעשענעס אין צווייגען געמאכט.

פאר וועמען איז בלומען וואס וואקסען אין גארטען,
אנגענעהמע רויזען, וואס געפינען זיך דארטען.
דעם בלינדען מענשען נוצט דאך עס ניט,
נאר פאר דיר, דו אויג, פאר דיר איז דאס גוט.

ר ע פ ר י י ן :

טא זאג מיר, דו אויג, וואס איז מיט דיר דער מעהר,
אז ווען דו לאכסט מיט גרוים פרייד רינט פון דיר
א טרעהר

טא זאג מיר, דו אויג, א. ז. וו.

4

די געמאהלטע פאקאיקעס אין אלערליי קווייטען,
פאר וועמען איז מעהר ווי פאר דיר.
די טייערע בילדער וואס קאסטען דוקאטען,
געזיכטער אויף געגילטען פאפיר.
פייער צום לייכטען, גאזע צום ברענען, —
אלע זעהען דיר און דו זעהסט יענעם,
אהן דיר איז דער מענש געצוואונגען אין פרעס,
ווען די אויג פעהלט, חלילה, איז ער גלייך צו א מת.

ר ע פ ר י י ן :

טא זאג מיר, דו אויג, וואס איז מיט דיר דער מעהר,
אז ווען דו לאכסט מיט גרוים פרייד רינט פון דיר
א טרעהר.

טא זאג מיר, דו אויג, א. ז. וו.

5

זילבער פערעל, טייערע בריליאנטען,
פאר וועמען איז מעהר ווי פאר דיר.
נייע מאדישע קליידער וואס טראגען נאר פראנטען
אין פערגעניגען פון געמיינעם ביז דעם גביר.
פון א שעהן ליעב קינד, ווער האט הנאה,
דעם שמייכעל, די מינע, די איידעלע המצאה, — —
אין אלע תענוגים וואס קומט נחת צו
ווער קוקט עס, ווער זעהט עס מעהר ווי דו, —

ר ע פ ר י י ן :

טא זאג מיר, דו אויג, וואס איז מיט דיר דער מעהר,
אז ווען דו לאכסט מיט גרוים פרייד רינט פון דיר
א טרעהר.

טא זאג מיר, דו אויג,

וואס איך האב דעם לאמפ פערלאשען,
וואלט דער לאמפ נאך ברענען,
וואלט איך לעזען קענען,
וואלט דערווייל פערגעסען נויט. —
אמונה האב איך פערטריבען,
אין פינסטערניש געבליבען;
ווען זי לייכט אין הערצען,
ווערט לייכט אלע שמערצען,
פעהלט זי — איז ערגער ווי דער טויט!
אומזיסט וואס איך האף
אויף דעם זיסען שלאף,
קיין מינוט קען איך האלטען די אויגען פערמאכט. —
איך טרעף שוין ניט גאר
צו מיין קארידאר,
אך, ווי איבעל, ווי סקוטשנע, ווי לאנג איז די נאכט!

4

דער זעלביגער דיענער, וואס איך האב פון איהם
דעם קלאפ געקראגען,
האט אויפגערייצט אויף מיר אין אכסניא אלע געסט,
פאר דעם ווירטה זעלבסט רכילות האט ער אויך
אנגעטראגען,
אז איך בעאונרוהיג די אורחים, פארנעהם נאך זייער קעסט.
מען האט מיר שוין באלד געזאגט גאנץ אפען,
אז איך בין אין אכסניא אלעמען צו לאסט, —
איך בין א נאכט-וואנדלער, זיי ווילען שלאפען,
בכן איז ישראל אן איבערגיער גאסט.
פלוצלונג פון די זאאלען
איז מען מיר בעפאלען,
געווארגען און געביסען,
אלעס אויף מיר צוריסען,
מיין געלט פון טאש נאך אויך בערויבט.
עס ווערט נאך אלץ ניט שטילער
די מויל פון מיינע בילער,
געמאכט מיר פאר א זינדער,
איך קוילע פרעמדע קינדער,
און אלע ליגענס ווערט געגלויבט.
איך ווייס ניט קיין פריטשינע,
פון וואנען שטאמט די שנאה?
פאר קעסט און פאר נאכטלעגער
צאהל איך, ווי מיינע שלעגער,
ווארום ווער איך מיינע רעכטע אן?
ביטער איז דעם שוואכען
עלענד אין אלע פאכען,
ניטא ווער עס זאל שרייען:
„אה, דו מערדער קין
וואס האט הבל דיר געטהאן?“

מען וואלט נאר געקענט,
וואלט מען מיך געברענט,
דערפאר וואס איך האב מיך פון שלאף אויפגעוואכט. —
און דא פון מינוט
ווערט ערגער, ניט גוט,
גוואלד, ווי גרויזאם, ווי לאנג איז די נאכט!

5

מען פלעגט פון מיר ווען לאכען,
אין צייטונג הוזק מאכען,
וואס קימערט מיר — מען זאגט „דוראק“?
צייט איך בין אויפגעשטאנען,
און האב א בוך פערשטאנען,
שרייט מען שטארק פון שנאה:
איך שאד צו דער מדינה,
און שפיר שוין גאנץ אפט א קולאק.
איך האב שוין קיין מאכט,
פון דער שרעקליכער נאכט,
עס קעהרט מיר מיין מח, פון אומגליק, פון פלאג,
פינסטער און שטום,
און שונאים ארום,
גוואלד, ווי דערלעב איך עס זאל שוין זיין טאג.
יעצט זעה איך ריכטיג, שיער א פאלשע נבואה,
עס האט בעגייסטערט מיינע וועקער צו וועקען מיר
אין מיטען נאכט,
אויף איינצושלאפען ווידער איז שוין ניטא קיין רפואה,
אך, ווי פערצווייפעלט, ווי אומגליקליך זיי האבען מיר
געמאכט!
איך האב קיין צייטונג געלעזען, קיין בוך ניט
פערשטאנען,
האט ווער פון מיר געלאכט, האב איך אויך ניט געוואוסט.
אין צעהן גילדען א וואך איז מיין הוצאה בעשטאנען,
אויף צו פערלעבען טויזענדער, האט זיך מיר ניעמאלס
געלוסט;
צייט איך נעהם מיך בילדען
פליהט ווי פוך מיין גילדען,
מען מוז שוין ברייטער לעבען,
אין גימנאזיום קינדער געבען,
שפארען קען איך ניט פון זיי. —
געוואוינט צום לוקסוס שטענדיג,
ווערט עס אלץ נויטווענדיג,
די קוואלען ווערען חסר,
זוך איך וואס ניט כשר,
ווערט נאך גרעסער דער געשריי.
ווי ביטער איז מיין לאגע,
צייט די יודען פראגע;

די לבנה

איהר אנבליק אויף אונזער ערד.

1

צווישען די שטערען, די מיליאנען פלאנעטען,
וואס שוועבען און פליהען, אין אונבעגרענעצטען פלאץ,
צווישען די זונען, מיט די טויזענדער קאמעטען
וואס קיינער דערגעהט ניט זייער מאס, זייער שאץ;
צווישען די אלע, בעמערק איך א שטערען,
גרוים ווי א פויסט „די ערד“ רופט מען דאס;
אויף דעם קליינעם קערפער קריכען דארט מילבען,
זיי רופען זיך „מענשען“, איך ווייס ניט פאר וואס?
דען שוואך זיינען זיי ווי א פליג;
און לעבען א גאנץ קליינע צייט,

Band 7

פערברייגען די ווייל אין קריעג,
אין קנאה, אין שנאה, אין שטרייט;
דער שטארקער דעם שוואכען בערויבט,
ניטא גאר קיין יושר ביי זיי —
איך ווער פון די קולות פערטויבט,
פון די טויט-קרעכצען מיט דעם געשריי!

2

נאך איידער דער ערד-קויל, איז געוועזען בעזעסען,
ווען עס וואר קיין ים, קיין בארג, קיין בוים,
ווען זי וואר א קויל פייער, און דער וואלקען פלעגט
איהר לעשען,
בין איך שוין געפלויגען מיט איהר גלייך אין רוים.
פון איהר ערשטען מענשען איז שוין ארוים א קין,

6

ווי וואלט דער מענש וויסען ווען טאג און ווען נאכט,
ווען דו וואלסט איהם ניט אנגעזאגט
ווען די זון, די לבנה לייכט לויטער א פראכט,
ווען ווען זיי א וואלקען פערשלאגט.
דער קאלירטער רעגען-בויגען וואס וואונדער צו זעהן,
דער פייערדיגער בליץ וואס גיט פלוצלונג א ברען,
די זון, די לבנה מיט די פרעהליכע שטערען,
פון וואנען וואלט ער וויסען ווען ניט דעם אויג'ס
ערקלעהרען.

רעפריין:

טא זאג מיר, דו אויג, וואס איז מיט דיר דער מעהר
אז ווען דו לאכסט מיט גרוים פרייד, רינט פון דיר
א טרעהר.
טא זאג מיר, דו אויג, א. ז. וו.

דער נייצעהנטער יאהרהונדערט

1

פון אזיע אין איירעפא בין איך אין אכסניא פארקראכען,
האב זיך אויסגעמאשטשעט שלאפען, אין א שמאלען
קארידאר;
צו קאפען אמונה, אונטער'ן זייט בטחון,
און האב אפגעדרעמעלט זיבעצעהן הונדערט יאהר. —
הארט און קאלט, צונויפגעקארטשעט אין איינעם,
נאר דער שלאף מאכט פערגעסען גליק און אסטראג,
איך האב אין שלאף ניט געשפירט מיין שטאנד
דעם געמיינעם,
פלוצלונג מען שרייט: „שטעה אויף! עס איז שוין טאג!“
פריינד פון אלע עקען
האבען מיר גענומען וועקען,
מאספים און החלוץ
און בכורי עתים,
מענדעלזאהנ'ס קאמפאניע מיט;
דער „תעודה“ מיט א האמער
שטעהט און קלאפט אין קאמער,
יש"ר, רעגינא, ערטער,
לעטערים, לוצאטא,
זינגען מיר א מארגענס ליעד.
זיי פלעגען דאמאלס זאגען:
— „עס הויבט שוין אן צו טאגען,
אלע אורחים
זיינען אויפגעשטאנען,
זיי ווארטען נאר אויף דיר מיט טהעע“.
— „זעה, ווי אלע נאציאנען
ווילען דיר פריינדליך קאנען,
זיי נאר ניט פערווילדעט,
גלייך מיט זיי געבילדעט,
האסטו רעכטע גלייך מיט זיי“.
— „זאל שוין דיין שלאף
נעמען א סוף,
גיב נאר א קוק צום הימעל ארויף!
וואס ליעגסטו אין שמוץ,
נעהם זיך צו נוץ,
עס איז גרויסער טאג, ישראל שטעה אויף!“

2

איך האב אויסגעריבען די אויגען, בעטראכט גלייך
דעם הימעל,
עס האט מיר געדוכט, אז מען זעהט שוין א שיין,
פון טעלעגראפען, פון באהנען איז אין איירעפא א
טומעל,
די גאנצע פאליטיק שיינט פיינער צו זיין. —
רוים די פאנאטיטשקע, מיט איהר דעה די ברייטע,
האט איהר איירעפא געלעגט ביי איטאליען אין זאלאג,
נאפאלעאן דער ערשטער, האט שוין לאנג געמאכט
פליטה,

Band 6

איבעראל הומאניזם, — עס איז שוין באלד טאג.
באלד זיך איינגעוואשען
מיט זייף פון בילדונגס-קלאסען,
מיט צוויי ראבינער שולען —
און מיט גימנאזיום
בילדונג, עקסטרא פארווערטס געהט. —
די זשופיצע מיט די האקען,
די דעליע מיט די שטראקען;
אראפ די אלטע שמאטעס,
איך בין אויס פאנאטיש;
איירעפעאיש אויסגעקליידט. —
איך האב שוין אויך יוריסטען,
דאקטוירים און ארטיסטען,
כודאזשניקעס די גרעסטע,
רעכענער די בעסטע
און מאגיסטערס אהן א סוף. —
דער „לאמפ“ וואס ברענט אין ווינקעל,
פערדרעהט, געמאכט איהם טונקעל;
וואס נוצט דער לאמפ פון גלויבען,
בשעת די זון שיינט אויבען?
ווי קומט עס צו א פילאזאף?
דעם תלמוד פערהאסט,
די פרייהייט פער'קנס'ט,
פאר פרייהייט געגעבען דעם גייסט מיט דעם גוף.
און צייטונגען פול,
מאכען מיר דול:
„עס איז גרויסער טאג, ישראל שטעה אויף!“

3

ווארטענדיג אויפ'ן פריהמארגען, געהט אפ א האלבער
יאהרהונדערט,
איך וואנדעל אין דער פינסטער, געקוועלט און געפלאגט!
אויף מיינע פריינד די וועקער, ווער איך שטארק
פערוואונדערט,
וואו איז דאס דער טאג, וואס זיי האבען געזאגט? —
שווארצע וואלקענס, געדיכטע שטיקער אלע,
אין שוידערהאפטע פארמעס, איך געה שיער אראפ
פון זין!...
די שוועבט מיט עלילת-דם, די מיט א „קניגע-קאהאלע“,
און דא ציהען זיך שטיקער צו רומעניען אהין! —
פון גרויסע שרעק און קומער
געה איך צוריק אין צימער,
איך הער קיין שאשק, קיין מינדסטער, —
נאר דורך חושך, פינסטער...
פאלען פאל איך וואו איך טרעט!
איך בלאנדזשע צו די געסטע,
איך הער נאר כראפען פעסטע,
איך פרואוו דעם דיענער (ביסמארק) וועקען,
קריג איך מיט א שטעקען,
ער האט מיר גלייך דעם קאפ געפלעט.
עס האט מיך באלד פערדראסען,

וועלכער האט פערגאסען זיין ברודער׳ס בלוט ;
אין הבל׳ס גוואלדען הער אך ביז איצט שרייען,
ווייל די קינדער געהען אין זיין מארשרוט.
וואס איך זעה זיך אן פון די דריי :
פון ליעבע, פון כבוד, פון געלט,
נאך זיי געהט האמבאג, מערדעריי,
און מאכען נאר חרוב די וועלט !
דער דערשלאגט דעם מיט זיין פען,
דער טאקע פראסט מיט דעם שווערד —
איך מוז עס געהן נאהענט און זעהען
מיט בלוט ווי מען פארבט עס די ערד !

3

וואס איך זעה ביי די מילבען, זייט טויזענטער יאהרען,
זיי קענען זיך ניט צוטיילען מיט א פרייע שטיק ערד ;
דאן זיינען ריטער און קעניגע געווארען,
עראבערען פעלקער, דורך ביקס און דורך שווערד ;
די ווערען פרינצען, די אונטערטאנען,
איבער טויזענדער לייבקנעכט — א י י ן אריסטאקראט ;
דער איינער אויף לוקסוס, פערשווענדעט מיליאנען,
די הארעווען און שאפען — און קיין ברויט ניט צו זאט !
אין איין לאנד וואס איך זעה זיך אן
וואס דארטען צוטהוט א טיראן :
בעשאפט זיך אנ׳אינקוויזיציאן,
בלוט פלייצט דארט ווי פון א קראן,
די בעסטע לייטע ווערען געשטיקט,
דאמען ברייננגט ער אין גרוים נויט ;
נאך סיביריען ווערען זיי פערשיקט,
און לאזט זיי פערשמייסען אויף טויט.

4

דארטען צוקריגען זיך צוויי דיפלאמאטען :
מען האט מיט א ווארט זיין קייזער בעריהרט,
ווערט פלוצלונג „נאבארען“ א קינד פון א טאטען,
מיליאנען ווערען דארט צום שלאכט-פלאץ געפיהרט,
דארט שניידט מען מענשען גאר אהן רחמנות,
דארט קייקלען זיך קעפ, די בלוט איז נאך הייס,
דארט קלאגען יתומים, דארט שרייען אלמנות,
דארט זעטיגען זיך פייגלעך מיט זייער טאטענס פלייש !
די הרוגים צעווארעמט די זון,
דען ווער וועט עס קוקען אויף זיי ? !
די לופט ווערט פערדארבען דערפון,
עס צעליינגט אין שטעדט מענשען ווי היי !
וואס האסטו מיך גאט איינגעבויגט,
איך מוז געהן אזוי נאהענט צו דר׳ערד ?
איך זאל זעהען ווי עס ווערט דא צעליינגט
א האלבע מדינה פון שווערד ! —

5

איך קען עס אויך ניט צוזעהן די גרויסע רציחות
וואס א טיראן צעטהוט איצט, איבער א שוואכע נאציאן,
וואס איך געדיינק נאך איהר ליידען, איהר אדעל, איהר יחוס
ביז דוד, ביז משה׳ן, ביז אברהם׳ען אן.
פון פרעה׳ן א ערשטען, וואס זיי האבען צעליטען !
פון כשדים, פון בבל, עמלק, ארם ;
פון רוים, פון שפאניע, געברענט, געשניטען
און ביי דיעזען טיראן נאך עד היום !
דעם נאמען האט ער זיי פארשוועכט,
און טרייבט זיי ארום אויף דער וועלט,
ער גיט זיי קיין מענשליכע רעכט
און זויגט זייער בלוט, זייער געלט !
געפינען קיין רעכט אין געריכט,
וואס אונגלויבליך, קען זיי אלץ געשעהען —
איהר וואלקען פערדעקט מיין געזיכט,
איך קען די ר צ י ח ו ת ניט זעהען ! —

SIDE II

Band 1

רחל מבכה על בניה

(דער מוטער רחל׳ס געוויין)

כה אמר ד׳ קול ברמה נשמע נהי בכי
תמרורים רחל מבכה על-בניה מנאה להנחם
על-בניה כי איננו (ירמיה ל״א מ״ו).

1

די זון האט אנגעוויזען אין מערב זייט,
מיט די רויטע פלאמען, אז זי נעהמט אבשייד,
און די נאכט מיט איהר פינסטערקייט,
האט אנגעטהאן די ערד אין א שווארצע קלייד.
די וועלט מיט איהרע לייט שוויינען שטום,
די נאטור שלאפט — סאי בערג, סאי טהאל,
די לבנה געהט זיך גאנץ שטיל ארום,
פון די שטערען הערט מען אויך קיין קול ;
נאר א שטימע די שטילקייט צושלאגט,
א קול פון א פרוי וויינט און קלאגט,
מיט די פידעל שפיעלט זי נאך צו
א טראגישע מעלאדיע ;
פון איהר ניגון, פון איהר געוויין,
קען די כוחות אויסגעהן,
און שרייט נעבעך פון איהר געצעלט :
— פערוואגעלט בין איך אויף דער וועלט !

2

א קורצע צייט האב איך נחת געהאט,
בשעת גאט האט אייך אין אייער לאנד געשטיצט ;
דער מזבח איז געווען מיט קרבנות זאט,
די כרובים מיט די פליגלען האבען אייך בעשיצט,
דוד׳ס קינדער אין א קרוין געקליידט,
דער כהן גדול אין זיין קאסטיום,
און די סנהדרין — ווי א געפלאנצטער בייט,
און דער בית-המקדש — ווי א פריהלינגס-בלום !
דריי מאל אין יאהר אין דער צייט,
געקומען פון נאהענט און פון ווייט :
דער ברייננגט קרבנות צום שלאכט,
און דער האט ביכורים געבראכט !
לוים האבען מיט כלים געשפיעלט,
דער איד האט זיך הייליג געפיהלט,
די גאסען מיט פרעהליכקייט זאט, —
דאן האב איך נחת געהאט !

3

אבער ציון האט פערלארען איהר פערגעניגען,
איהר מאיאנטעק פערשפיעלט אין קאן ;
דער ארט „בית-לחם“, וואו מיינע ביינער ליגען,
געהט שוין אין אבלות אנגעטהאן !
דו, בארג לבנון ! דו, גוטער פריינד !
וואסערע פיס צוטרעטען דיך היינט ?
דו, בארג מוריה ! דו הייליגער ארט !
א מהמד׳אנער „מעטשעט“ שטעהט גאר דארט !
די גאסען שטעהען שוין פוסט,
די וועגען זענען פערוויסט,
אין כרמל קיין בלומען בליהט,
די טהורעמס גלאנצען שוין ניט !
די כהנים וואס האבען געשטיצט,
די נביאים — וואו זעה איך זיי איצט !
וואו איז אייער קרוין, אייער רייך ?
וואס איז היינט געווארען פון אייך ? !

4

איך קוק איצט אויף ירושלים ביי׳ם מערב-וואנט,
איך זעה דארטען מיינע קינדער ווי קוילען שווארץ,
זיי שפארען אן די קעפ אויף די דארע הענט,
און אכצען, און קרעכצען, אז עס פערקוועטשט דאס הארץ !
ניטא אין ירושלים קיין בוים, קיין שטיין,
וואס איז ניט געווען נאס פון מיין קינדס געוויין !
מיין קינד צו דריקען איז א קינדער-שפיעל,
וואו מען שיסט — איז דער ציעל !
פון מאלדאוויע הער איך א געשריי,
מיין קינד שרייט דארט, — אוי ווע !
פון אראביען שרייט ער „ניט גוט“ ! —
מען פערגיסט דארט ווי וואסער זיין בלוט !
פון אזיען שרייט ער נעבעך „שלעכט !“ —
דארטען געפינט ער קיין רעכט !
אין פרס בעוויינט ער די ערד,
דארט טהוט מען מיט זיי ווי מיט פערד !

5

אין הימעל די טויזענדער שטערען,
בעוויינען אלע מיין קינדס אומגליק !
די אלע בוימער גיסען טרעהרען,
די פויגעלעך ענטפערען אויך צוריק !
נאר דאס הארץ פון דיינע פיינד איז פערשטיינט,
דער אומגליק האט זיי דאס הארץ פערשפארט !
דער קראקאדיל, דער אכזר, טרעפט אויך ער וויינט,
נאר דיינע שונאים׳ס הארץ איז ווי אייזען הארט !
אך, גאט ! — ענטפער שוין מיר !
זאג שוין — פיעל איז דער שיעור
צו ליידען, א דור נאך א דור,
אין צרות — צוויי טויזענד יאהר !
איהר, שטערען, זאגט מיר, — אויב איהר ווייסט,
איז דען אייביג פערלארען מיין טרייסט ? !
אוי, ניין ! איך שפיר נאך, איך שפיר !
אך, גאט, ענטפער שוין מיר !

Band 2

ד י ס א כ ע

כנען בידו מאזני מרמה לעשק אהב וגו׳
עוד אשיבך באהלים בימי מועד.
(הושע י״ב ח׳ י׳)

1

אין סאכע,
ליגט די מזל ברכה,
דער וואהרער גליק פון לעבען,
קיין זאך מיר ניט פעהלט.
עס קומט דער פריהמארגען,
איך דארף ניט לייהען, בארגען,
דער מוח דארף ניט זארגען,
אויף טאג הוצאות געלט,
עס איז אנגעגרייט אויף ווינטער,
א זאסיק א געזונטער,
איך זייה איך שנייד גאנץ מונטער,
פריי אין גאטעס וועלט.

2

פון רייכען,
ווער קען זיך צו מיר גלייכען,
ווער לעבט רוהיג, גליקליך,
ווי איך, בויער אין פעלד.
גיט נאר גאט דעם רעגען,
פיהל איך גליק און זעגען,
איך פיהר שוין סנאפעס-וועגען,
חיונה פאר דער וועלט,
איך טהו לי[illegible]עהרען,
מארק-לייט און שפייכלערען,
שיעפערס, קאמיסיאנערען,
און כשר איז מיין געלט.

3

פון מאדעס,
האב איך קיין הכבדות,
ווי אין שטאט פערלעבט מען
מעהר פיעל מען פערדינט,
א שטרוי-הוט און א סוויטע,
טראג איך אפ א שמיטה,
און מיט די זעלבע שיטה,
פיהרט זיך מיין געזינט.
דער סערפ איז מיין קאסירער,
דער האן — מיין רעפעטירער,
די זון איז מיין צייט-פיהרער,
מיין פעכער איז דער ווינט.

4

דער קרעמער,
מוז בארגען יעדען נעהמער,
און מוז נאך קאנקורירען,
און לייזט אויף פינף פראצענט.
פון וועקסלאך, טערמינען,
דארט דער מארך, דער זינען,
אין קראם קען ער געפינען,
„נשאר“ פול די ווענט ;
איך דארף ניט קאנקורירען,
קיין וועקסלען רעגולירען,
קיין בוך פון חובות פיהרען, —
מיין באנק איז די הענט !

צי א גוטען טאָג, צי א שלעכטען,
צי עס טונקעלט מיר, צי עס שיינט,
אבי דער היינט ווערט א נעכטען
און דער מאָרגען ווערט א היינט.
די זייגערס רק,
זיי קלאַפּען טאַק,
דאָס גיט מען אונז א וואונק, אז דער לעבען פליהט,
דער פּאָטשטאַליאָן
זאָגט אונז אָן :
ברידער ! די צייט איז קורץ, פערטראכט זיך ניט !

3

איהר יאָהרען ! ווי שטריינג איהר שטראמט, ווי שטארק איהר פליעסט !
איהר שלעפּט נאָך מיט זיך וואָס איהר טרעפט אָן,
און גאנצע דורות איהר פערפּלייצט, פערגיעסט,
און פאלט מיט זיי אריין אין תהום,
איהר פערפּלייצט אזעלכע דורות
וואָס קינסטליך געווען געמעלט,
און אויף זייער בית הקברות
פערבויט איהר א נייע וועלט.
נייע מענשען פרייע,
חכמים און גרויסע לייט,
באלד ווערען אייך אלט די נייע,
מאַכט איהר מיט זיי אויך א בייט !
מיר שלאָגען פּאַלייס
אין אייערע כוואַלייס,
און איהר רייסט זיי אויס און טראָגט זיי אוועק,
דעם אלטען דור
פערפּלייצט איהר גאָר —
גוואלד, דער נייער דור שטעהט אויך אין שרעק !

4

וואו זיינען די מענשען פון א דור צוריק ?
וואו איז זייער שטאָלץ און הערליכקייט ?
וואו איז זייער קלוגער אויגענבליק ?
פערפּלייצט, פערשטראמט האָט אלץ די צייט.
דער האָט א קרוין געוואונען,
דער האָט פערוויסט פיעל שטעדט,
דער האָט אינזלען געפונען,
דער א קינסטלער, דער א פּאָעט ;
דער בעטראכט די גרוים פון די זון,
דער האָט די גאָטהייט דערקאַנט —
וואָס האָבען זיי יעצט דערפון,
אז עס ווערט זייער נאָמען דערמאַנט ?
און ווער קען דערמאָנען
די העלדען מיליאָנען,
וואָס די צייט פערשיט שוין לאנג אויפ'ן קבר דעם שטיין ;
דער נאָמען מיט די ספרים
איז מיט זיי אין די קברים,
און מיט אונז וועט זי זיך אויך בעסער ניט בעגעהן.

5

א דו ערד, ווי גרוים זיינען דיינע מייסטערווערק
דו צוקייסט אונז אלעמען אונטער דיינע ציין
מאכסט גראָז פון מענשען, און מעטאל פון בערג
און דו בלייבסט אייביג אין דיין פארעם שטיין
דו נעהמסט א מענשען א ריידער,
אריין דאָרט אין דיין מאשין,
דו באציהסט איהם מיט נייע קליידער
און עס געהט גאָר ארוים א בין.
דער בין לעבט אוים די יאָהרען,
גיסטו איהם צו א כעמישען עסענס
און פון בין ווערט א קאָרן
און פון קאָרן איבער דאָס ניי א מענש.
און ווען איך פארגעס
ווען איך עס
פיליכט איז די ברויט די מאָרך פון מיין פערשטארבענע קינד
און מיין פלייש און ביין איז די קייטען פון דער וועלט אליין,
און ווער ווייס וויפיעל וועלטען לעב איך שוין ביז אצינד.

6

וויפיעל מאָל האָט שוין די ערד געביטען איהר הויט,
פערטרונקען און פערשאָטען א גאנצע וועלט,
און פון אויבען א צווייטען מאָל א וועלט פערבויט,
און די פערגאנגענהייט פון אונז פערשטעלט.
זעהט מען דען היינט די חיות,
אזעלכע ווי אין דער ערד מיר זעהען, —
דאָס דיענט אונז נאָר פאר ראיות,
עס איז אָן אנדער וועלט געווען.
ווי גרוים איז זייערע ביינער,
אַ פויגעל גרוים ווי א פערד,
געפּאָרמירט אין שווארצע שטיינער,
מיילען טיעף אין דער ערד.
פון די סעקונדען,
ווערען שטונדען,
טעג און יאָהרען און דורות האָט גיך געפּעהלט,
די ערד דערהיצט,
און פייער שפּריצט,
-- אראָפּ ! — און בויט פון אויבען א נייע וועלט.

7

דו נייער גאסט ! דו תיו ריש למד בית !
ווייז מיר די סומקע, וואָס דו פיהרסט מיט,
אויב גוטס, טאָ מאך זשע גיכער די סומקע לויז ;
אויב שלעכטס, איז גלייכער עפען ניט ;
דען דער תיו ריש למד אלף,
לויטער צרות זאָט,
געקוילעט מיט זיין חלף
פיעל קינדער איך האָב געהאט.
איך ענטלויף, שוין עטוואס פרייער,
איך ווער שוין אין מינסק א גר,
און ער מיט זיין קויל און פייער
דער יאָגט מיר נאָך ביז אהער.
דו נייער יאָהר,
דיר בעט איך נאָר,
זיי כאָטש דו ניט שלעכט אזוי ווי ער,
אין דיין פליגעל שוין
ברענג וואָס גוטס,
טרייסט, און זאָג מיר שוין : „ווייש אָפּ דיין טרער !“

5

דער שיינקער,
מוז דולדען יעדען שווינקער,
פאר יעדען וורעד און שיכור,
פאלט די דמים איין :
פון אָקציז — די אגענטען,
די טייערע פּאטענטען,
אָז א סענט א צעהנטען,
קומט אין טאש אריין ;
איך בין פון אַלץ א פרייער,
אָ בילעט קאָסט מיר קיין דרייער,
דער סנאָפּ וואָס קומט אין שייער,
בלייבט אין גאנצען מיין.

6

מיין דאמע,
ברויכט ניט קיינע אמע,
קיין הויז-מיידעל, קיין באָנע,
קיין פרעסער אויפ'ן קארק !
זי דארף קיין הוט, קיין פעדער,
שפּאַצירט ניט אין די סעדער,
פאָהרט ניט אין די בעדער, —
ליבערשט פרייטאָג צום מארק ;
קיין פוץ קיין פארמאסקירטען,
אליין אי אָם, אי ווירטהין,
און איז געזונט און שטארק !

7

מיט יאָהרען,
מיר ווערט א קינד געבאָרען,
ווערט גרעסער מיין הכנסה,
איך קויף צו — ערד א שטיק ! —
אין שטאָט א קינד וואָס מעהרער,
ווערט דעם פאָטער שווערער,
ער מוז זיין א דערנעהרער, —
אויפ'ן האלז א שטריק ;
ביי מיר עס וואקסען קינדער,
ווערט מיין ארבייט גרינגער,
און יעדערער בעזונדער,
איז פאר מיר א גליק !

8

מיין מיידעל,
נעה איך א פראָסט קליידעל,
און טהו מיט איהר א שידוך,
אָהן ציערונג, אָהן נדן ! —
זעהט אין שטאָט די כלה'ס,
שטעלען פראָסט בדלות,
ראָמט פון שטוב אוים אלעס
וואָס נאָר איז פאַראַן ! —
מיר איז לייכט צו קריגען,
א חתן גראד א היגען,
און גיב נדן צוויי ציעגען,
און לעבט גליקליך פאר דעם מאן !

9

בענשען,
זאָל נאָר גאָט די מענשען,
וועלכע שטיצען ציון,
צוריק דאָס לאנד בענייט !
בענש נאָר גאָט די ריצער,
די קאָלאָניען באשיצער,
די ארבייטער שטיצער, —
די זרובבלס פון דער צייט !
ווען פון די קאָלאָניען,
וועט ווערען מיליאָנען,
ווען ציון ערשט דערמאָנען,
אָט דיעזע גרויסע לייט !

Band 3

דער פּאָטשטאָווער גלעקעל

(ערב ראש השנה לשנת תרל״ב)

1

אויפ'ן גאָשטשינעץ, דער פּאָטשטאָווער גלעקעל קלינגט גאנץ הויך,
בריעף פיהרט אונז דער פּאָטשטאַליאָן,
די בריעף זיינען פערזיעגעלט און די סומקע אויך,
פרעהליך, לוסטיג פאָהרט ער אָן.
ווי מען צוטהיילט די בריעף כשורה,
הערט זיך שוין נייס אין שטאָדט,
דער בעקומט א גוטע בשורה,
דער צווייטער אָן אונגליק האָט,
דער בעקומט א ידיעה,
ער האָט געוואונען אין לאָטעריי,
דער צווייטער רייסט שוין קריעה,
געוואלדען און געשריי.
דער נייער יאָהר איז אויך אַקוראַט,
פרעהליך פאָהרט ער אָן מיט זיין פערד און שפּאַן,
נאָר די סומקע, איז מיט א פּעטשאַט,
גאָט ווייס וואָס איז דאָרטען נייס פאַראַן.

2

איהר יאָהרען ! קענט איהר מיר ניט זאָגען דעם אָרט.
פון וואנען פליסט אייער שטריינגער טייך ?
און וואוהין געהט איהר אלע אוועק אָט דאָרט ?
א שרעק נעהמט אָן צו בעטראכטען אייך !
די צייט ווערט אלט מיט יאָהרען,
און די אייביגקייט איז רק יונג,
אָקאָרשט איז דער יאָהר אוועקגעפאָהרען
דער צווייטער גיט שוין א שפּרונג.

Band 4

דאָס ליעד פון אייזענבאהן

1

אַ גאַנצע וועלט מיט אייזענבאהנען איז אין אונזער
צייט געוואָרען,
וועלכע פיהרען פּאַסאַזשירען, אָרים און רייך,
לויפט זעהען דעם חידוש, נאָר האָט בזכרון,
אַז דאָס איז אַ משל פונקט קעגען אייך.
מיר זיצען דאָס אין די וואַגאָנען,
דער לאָקאָמאָטיוו איז די צייט, —
זי שלעפּט מיט זיך מענשען מיליאָנען,
און פליהט ווי דִי קוילען אין שטרייט.
יעטווידער רעלסע איז אַ סעקונדע,
יעטווידער סטאַציע — אַ יאָהר,
יעדער קאַסאַרקע איז גלייך ווי אַ שטונדע,
אַ פאַיעזד איז אין גאַנצען אַ דור.
און דעם בילעט וואָס ער האַלט אין טאַש,
דאָס איז זיין מזל, זיין רייזע פּלאַן,
ווי ווייט צו פאָהרען און אין וואָסער קלאַס,
בעשטימט פון גאָט, פון דירעקטאָר באַהן.

2

די קאָנדוקטאָרען בעקוקען די בילעטען
און צוזעצען די פּאַסאַזשירען, יעדערען אין זיין קלאַס,
וועמען אין ערשטען, מיט דיוואַנען געבעטען,
און וועמען אין דריטען, וואו ענג און וואו נאַס;
אונזערע קאָנדוקטאָרען זיינען די שלוחים,
פון דער השגחה געשיקט,
וועמען מען גיט גליק מיט רוחים,
און ווער עס זאָל זיצען געדריקט;
וועמען געזונד, עשירות און אַלעס,
און קינדער ווי עפּעל אויפ'ן בוים,
און וועמען עלענד און קראַנקהייט און דלות,
און פערוואָגעלט נאָך זיין פון דער היים.
אויף די קאָנדוקטאָרען זעהט ניט רעדט,
די וועלט פיהרט זיך ניט אָהן אַ פּלאַן,
מען זעצט יעדערען נאָך זיין בילעט,
ווי עס איז בעשטימט פון גאָט, — פון דירעקטאָר באַהן.

3

ביי די וואָקזאַלען, ווי מען קלינגט מיט דעם גלעקעל,
די קאָנדוקטאָרען שפּרינגען אַראָפּ,
עס לויפען פּאַסאַזשירען, יעדער מיט זיין פּעקעל,
פיעל קומען צו און פיעל קומען אָפּ.
אונזערע סטאַציעס זיינען די יאָהרען,
ראש השנה צייכענט מ'ין אָן,
וועמעס בילעט איז ווייטער צו פאָהרען,
און ווער עס מוז געהן פון וואַגאָן;
אונזער קאַסיר איז בית דין של מעלה,
דער בילעט ווערט פערקויפט נאָך דעם דין,
ווער עס פאָהרט פיעל, און ווער אויף אַ ווײַלע,
און דער פערזאַמט גאָר די מאַשין,
אַז מען הייסט אַראָפּ, טאָ דינג זיך נישט,
כאָטש ביסט נאָך ניט קיין אַלטער מאַן,
אָבער דיין בילעט איז אויס, דו ווייסט אומזיסט,
אזוי איז בעשטימט פון גאָט — פון דירעקטאָר באַהן.

4

דער מאַשיניסט שטעהט אויף פּיקעטען,
און קוקט אויף דעם צילינדער, פיעל היץ און פיעל זשאַר,
זיין אייך פערזעהן קען פון וועג אָפּטרעטען,
און וואַגאָנען מיט מענשען זיינען אין געפאַהר,
אונזער מאַשיניסט איז דער שכל, די געהירן,
ער איז אונזער פיהרער ביים לעבען,
נאָר דער שכל אליין קען צייטענווייז פערפיהרען.
האָט מען איהם אַ צילינדער געגעבען;
אָט האָסטו אַ צילינדער, אַ תורה פון אויבען,
וואו ענגליך — גיב אהיר נאָר אַ פרעג,
אמונה מיט שכל, אי חקירה, אי גלויבען, — —
ווערסטו געהן בשלום דיין וועג,
ווילסטו אָבער פיהרען מיט דיין דולען קאָפּ,
לאכסט פון צילינדער, פון גאַנצען פּלאַן,
זעה! אָט דו פאַלסט פון רעלסע אַראָפּ,
און ווערסט נאָך בעשטראָפט פון דירעקטאָר באַהן.

Band 5

דער אריסטאָקראַט

פיעל דאַנק איך און לויב גאָטעס נאָמען,
וואָס ער האָט מיר די אויגען אויפגעמאַכט,
האָט געשיקט אויף מיין שטעדטעל פּאָגראָמען,
דאָס האָט מיך פון חלום ערוואַכט;
איך האָב אָבגעלעבט אַ לעבען אין טומעל,
פערדאָרבען מיין קערפּער, מיין גייסט,
אויף מיין הארצען איז אָנגעוואַקסען שימעל,
פערלאָרען מיין שטאָלץ און מיין דרייסט;
געזוכט פריינד פון פ ר ע מ ד ע נאַציאָנען,
מיינע ברידער פערהאַסט און פעראַכט,
לסוף האָט מען מיר ניט געוואָלט קאָנען,
אין די אויגען וואַר איך אויסגעלאַכט;
פערדאָרבען מיין ווייב, מיינע קינדער,
קיין רוהיגען לעבען געהאַט,
געגען מיין פאָלק און מיין שטאַם אַ זינדער,
איך האָב געוואָלט זיין אַן אַריסטאָקראַט!

2

פון די אַריסטאָקראַטיזמוס מיט די פינסטערע נעמען
האָב איך שוין, לויב גאָט, אַ בעגריף,
טאָ וואָס זאָל איך מיך איצטער שעהמען,
דערצעהלען אייך מיין יחוס בריעף? —
תלמוד תורה האָט מיך ערצויגען,
אין ישיבה אויף דער הילצערנער באַנק,
נאָר אַ ישוב'ניק וואָרפט אויף מיר אויגען,
ער האָט פאָר מיר דרשה געשאָנק,
ער האָט פאָר מיר אַ טיראָלסקע בהמה,
צו איהר נאָך אַ ציעג אין נדן,
אָט בין איך מיר געוואָרען כדומה,
פון אַן אַלטען בחור — אַ יונגער מאַן.
מיין גליק האָט גענומען דאַן שפּיעלען,
אַ פּאָר טויזענד ווי איך האָב נאָר געהאַט,
דאַרף זיך מיר צו מיין אומגליק פערוועלען
צו ווערען אַן אַריסטאָקראַט.

3

ענטזאַגט באַלד דעם אידישען רבי'ן,
פון אַ אידישען ספר קיין שפּור;
איינגעפיהרט אַ קריסטליכען לעבען,
מען זאָל מיינען דאָס איז קריסט פון נאַטור;
קריסטמעס געשטעלט מיר אַ יאָלקע,
בעפּוצט איהר מיט פרוכטען, מיט ליכט,
אַ נדבה אויף אַ רוסישע „קאָשצאָלקע"
און קריסטליכע בעדיענונג איינגעריכט —
אי אַן אַם, אי אַ דיענסט, אי אַ קוטשער,
קאַצאַפּעס אין געשעפט, אומעטום,
אַ באָנע, אַ לאָקאַי, אַ שווייצער,
אין יעדערן פערקליידט זיין קאָסטיום;
שבת געטהאָן ווי אום דער וואָכען,
זונטאג געפייערט אַקוראַט...
דאָס יודענטהום אין גאַנצען פערבראָכען,
און געוואָרען אַנ'אַריסטאָקראַט.

4

מיין ווייב -- די ישוב'ניצע די פּראָסטע —
זי טאַנצט מיר אויך נאָך צום גראַס,
געוואָרען גיך אויס בעל הבית'טע,
אויס ווירטהין, אויס ווייב, נאָר „מאַדאַם";
ביז האַלבען טאָג געלעגען אין בעט.
— זי וואַר נעכטען אויף מאַסקאַראַד --
דערנאָך ערשט געמאַכט די טואַלעט,
אַרויסגעפאָהרען מיט שיק, מיט פּאַראַד;
אָפּגעשטאַט אַ צוויי-דריי וויזיטען,
געקומען אַ היים מיט קוראַזש,
געהייסען איבערשפּאַנען דעם שליטען
און באַלד — אויף טעאַטער „בעלעטשאַזש";
אַן אָרימאַן אין קאָרידאָר ניט דערלאָזען,
דאָס האָט זי געהיט ווי אַ כוואַט,
וואו אַ איד, האָט זי פון זיך געבלאָזען,
זי איז שוין אויך אַריסטאָקראַט.

5

די אַם, און די דיענסט און די באָנע,
האָבען מיט די קינדער אַ פּעולה געטהאָן,
אַז דער איד איז אַ שד, אַ סכנה.
שריי-זשע „סמערדיט"! פּאַשאָל וואָן!"
זיי האָבען די קינדער געלערנט
צוזאַמען מיט די מילך פון די בריסט:
-- „צייט דער איד האָט גאָטעס זוהן ערצערענט,
„איז ער פערבליבען אויף אייביג פערוויסט,
„הפקר איז אַלין וואָס איז זיינע,
„הפקר זיין לעבען, זיין געלט".
און איך פלעג עס הערען די טענה,
און דאָס האַרץ האָט מיר דאַמאָלס געקוועלט;
מיינע קינדער זיינען פערבליבען
שונאים דעם כלל און דעם פּרט, —
ניט מיר מיינט מען, נאָר -- די א י ד ע ן די דיבען,
איך בין דאָך -- „אַריסטאָקראַט!"

6

מיין טאָכטער פלעגט אויסגעהן שפּאַצירען
אין ברילען, מיט דאַרווינ'ס אַ באַנד;
קאַוואַלערען פלעגען איהר שטענדיג פיהרען
מיט אָפיצערען געאָרעמט ביים האַנט.
ניט געוואוסט וואו די קיך איז געשטאַנען,
ניט געוואוסט פון אַ ווירטהשאַפט אין הויז,
אַ בוך האָט זי אזוי פיעל פערשטאַנען —
פיעל איך די גמרא אין קלויז;
ביים פּיאַנאָ פלעגט זי לייטען אויסגעבען,
ווי אַ קיימענקעהרער עסט ווייסע קעז, —
קיין „גאַמאַ" האָט זי ניט געוואוסט אין איהר לעבען,
קיין „בעקאַר", קיין „בעמאָיל", קיין „דיעז",
דערפאַר פלעגט זי האַסען אַ אידען,
געברענט פּראָסט זיין אָרט אין דער טהאַט,
און איך בין געווען פול צופריעדען,
איצט בין איך אַריסטאָקראַט.

7

אין הויז פלעגט שטענדיג זיין בעלער,
צו אַלעמען אַ קאָנטרע-וויזיט,
רוסיש פלעג איך ריידען פול פעהלער,
נאָר קיין זשאַרגאָן — גאָט בעהיט!
אויף מאַסקאַראַדען פלעג איך מיר פאַרהולען,
אין וואַלצערס, אין קאָנטרעדאַנס;
אין קלוב פלעג איך פיעל געלט פערשפּיעלען
אין סטוקעלקע, אין פּראַפּעראַנס;
ענינים פון אידישען צבור
ניט נעהמען קיין אַנטהייל אין דעם,
אַ מחבר פלעגט ברענגען אַ חבור —
דער דיענער מיט די הינד גלייך אויף עם,
אויף פּסח קיין קמח עניים,
קיין הקדש, קיין שוהל און קיין שטאַט,
אויף מיין שוהל ניט אַרויף די גבאים,
איך בין דאָ אַריסטאָקראַט.

8

מיין זוהן גיב איך שטודירען,
און דאָס לעצטע פונק לעשט זיך אויס גיך;
ער זעהט דאָך ווי צו הויז פלעגט זיך פיהרען,
אָט האָט ער אַ ביישפּיעל פאַר זיך —
אַ רייך קינד און ווייס פון קיין גלויבען,
און מיט שלעכטע חברים שפּאַצירט,
פלעגט אָפט מיך בע'גנב'ענען, בערויבען,
און האָט די רעגיערונג בעהיהרט:
גערעדט אויף רעליגיע, אויפ'ן קייזער,
וואָס יעדעס וואָרט שמעקט מיט סיביר,
אַז איך פלעג מיך געבען אַ בייזער,
מיט פעראַכטונג, אויסגעלאַכט מיר;
מיין האַרץ איז אין מיר שיער צושפּרונגען,
„מכת דם" ווי פּרעה געהאַט,
אַ בת קול האָט מיר דאַן געקלונגען,
אַז דאָס איז אַן אָנפאַנג פאַר „אַריסטאָקראַט".

9

מיין ווייב — האָבען געזאָגט אַריסטאָקראַטקעס --
אַז אַ געזונדע פרוי איז זעהר געמיין,
אַ רויטע געזיכט פּאַסט פאַר די יאַטקעס,
אַ „מאַדאַם" קליידעט „בלאַס" זעהר שעהן...
האָט זי אויף זיך גענומען אַ נדר
— זיצענדיג אויף מאַסקאַראַד —
אויף זומער צו פאָהרען אין די בעדער
אָבצוצעהרען זיך אין מאַרינבאַד.
צוריק איז זי געקומען אַ בלאַסע,
דאַר ווי אַ סקעלעט, ווי אַ כאַרט,
און דאָ פרעגט מיר די באָנע אַ קשיא:
צי זאָל זי איהר אָבטרעטען דעם אָרט....
דער פעבעל מיט אינזעקטישע נגונים,
האָבען מיין נאָמען בעפלעקט און בעשטאַט,
האָב ברודער „צ פ ר ד ע און כ י נ י ם"
דו ביזט דאָך אַן אַריסטאָקראַט.

10

ווי דער פעבעל האָט מיך אָבגעשטויסען,
ביי קריסטען פאררעכענט פאַר דול,
דעם גלויבען איז שוין צו שפּעט צו טוישען...
האָב איך אויפגעקלערט א רעפאָרמירטע שול,
דעם שבת אויף זונטאג פערבייטען,
אָן אָרגעל, פון קריסטינס א כאָר,
דאַוונען אָהן היטלען ווי „ביי לייטען",
און צוזאַמען מיט פרויען צו-פּאָר;
אָ סידור פון בערלין אויסצושרייבען,
פון גייגער'ס גע'רעפאָרמירטעס הויז,
פון דאַוונען א צעהנטעל זאָל בלייבען,
וואו „ירושלים", וואו „משיח" — ארויס,
צו מיין דעה דערטאַפּט באַלד א קרוב,
דאָ האָט די השגחה קיין ברירה געהאָט,
טאָ נאָ-זשע דיר די פיערטע מכה „ערב",
דו ביזט דאָך אָן אָריסטאָקראָט.

11

אָט דאָ האָב איך דערזעהן צו מיין שאַנדע,
אין וואָס מכת „ערב" בעשטעהט:
חיות, א „באָסע קאָמאַנדע"
האָבען אונזער שטעדטעל מיט פעדערען פערשנעעט.
מיינע דיענער האָבען זעלבסט אָנגעוויזען
וואו עס ליעגט ביי מיר ציערונג אין פּעק;
געענדיגט די שעפּסעלע גריזשען,
אין גלייך איבער'ן שטעדטעל אוועק;
מיין זוהן אַז מען גיט איהם „פּאָ שייע"
האָט ער מיר אָ קשיא געפרעגט:
„ראַזווע מי טאָזשע יעווריאי?"
אָט די קשיא האָט מיר פאַר א תירוץ געקלעקט.
מיר זיינען אוועק באַלד קיין קיעוו,
אָבער דעם זעלבען פּעסט האָט זי אויך געהאָט,
דיר קומט דאָך דער „דבר" מיט חיוב,
דו ביזט דאָך אָן אָריסטאָקראָט.

12

אין קיעוו האָבען מיר זיך געוואָגעלט
אַז מיר זיינען אין אָ סקראָפּעל אריין,
מיט שטיינער האָבען קאָצאָפּעס געהאָגעלט
נו, „שחין" און „ברד" מוז דאָך זיין. —
ווי קין האָט מען אונז געשליידערט,
צום גרענעץ, קיין עסטרייך, קיין בראָד,
דאָרט האָט געשוויבעלט, געוואָדערט
פון בערויבטע א גאנצער נאראָד.

ביז פופצעהן טויזענד מענשען אָנגעהאנגען
אויף גאַליציען, וואָס איז זעלבסט הונגעריג,
ברויט אַז מען פלעגט נאָר דערלאנגען —
פערשלונגען ווי דער היישעריג,
פון דעם היישעריג דער „ארבה", ווי א כמאַרע
האָב איך שוין קיין קרעפּטען געהאָט.
דיר קומט דאָך דער ארבה, ווי פרעה,
האָסט דאָך געוואָלט זיין אָן אָריסטאָקראָט!

13

אָ דירה האָב איך געהאַט דאָרט א פיינע,
אין אָ פינסטערען קעלער דאָרטען,
האָב איך דען צו גאָט א טענה?
„חושך" קומט מיר על פּי דין.
פון די גרויסע מיטינגען-סך'ען,
וואָס מענשען האָבען געלט אויפגעמאַכט,
ברייננגט מען אונז עסען און זאַכען.
אויף די באָהנען צום ים גלייך געבראַכט,
ווי מען זעצט אונז אוועק אויף די שיפען,
ווערט פלוצלונג א גאנצער געשריי:
זשאַנדאַרען האָבען מיין זוהן אָפּגערופען,
פערהאַפטעט, געפיהרט קיין ראַסיי.
פון מיין בכור, מיין איינציגען יורש,
קיין געַרוס עד היום ניט געהאַט,
טאָ נאָ דיר שוין „מכת בכורות"
און זיי שוין אוים אריסטאָקראָט.

14

פּסח תקוה האָט אונז שוין צוגענומען,
געגעבען א פעטע שטיק ערד,
פערהאָלפען אין אביסעל מזומן
געקויפט מיר בהמות מיט פערד;
מיר בעאַרבייטען די קאָלאָניע גאנץ פּראַקטיש,
פון צייטונגען ווערען מיר געעהרט,
די וועלט קען עס זעהען אלעס פאַקטיש
אַז דער איד איז אויך פעהיג צו ערד.
עס לערנען אונז די צרות, די נויטען:
אַז דער איד מוז זיין „איד" איבעראַל,
איין איד מוז זיך בינדען צום צווייטען,
זאָנסט געהט פערלאָרען דער „כלל".
אַז די מכות האָב איך אין רוסלאַנד געקריגען
עס איך היער די קניידלעך צו זאַט,
אין פעלד זינג איך מיט פערגעניגען,
אָט דאָס ליעד פון „אריסטאָקראַט"...

Band 6

צו די שטערן

אויף אייך שטערן, געהט ביי אונז אָ זאָגע,
אַז יעדערער פון אייך, איז א גאנצע וועלט:
מיט ים מיט יבשה, מיט נעכט און טאָגע,
איהר זייט מיט מענשען אויך בעזעעלט;
אייך זעהען, בעטראַכטען ווען איך וואָלט קאָנען,
צו האָט איהר אויך פעלקער, מיט אונזער ערד צוגלייך,
אָדער איהר ווייסט ניט, פון פערשיעדענע נאַציאָנען;
אָה, גליקליכע מענשען! ווי וואויל איז אייך!
ביי אונז אויף דער ערד:
פרידען, שטיל
ווי מען וויל,
גיט גאָר ניט אין לאַנד,
מיליטער
וואָס מעהר,
אימער דעם שווערד אין האַנט!
ענגלאַנד מיט אינדיאַנער
שנאים פון דער וויעג,
טערקען מיט סלאַוויאַנער
אייביג שטרייט און קריעג.
דער שווערד
אויף דר'ערד
רוהט ניט איין מינוט,
רק שטרייט
און שניידט
אַז די ערד פאַרזינקט אין בלוט!

2

וואו נעהם איך פליגלען צו אייך צו פליהען,
זעהן וואו איהר דאָרט אין בילדונג האַלט;
ווילט איהר זיך גאָר וועגען דעם ניט בעמיהען;
איהר זייט נאָך ווילד, אין אָפּגעשטאַלט;
אָדער איהר זייט שוין א ל ע ס דערגאַנגען,
די פערבאָרגענע נאַטור — מיט גייסטער צוגלייך;
איבעראַל איז אייך ליכטיג, קיין פאָרהאַנג פערהאַנגען...
אָה, גליקליכע מענשען, אַזוי וואויל איז אייך!

ביי אונז אויף דער ערד:
מען איז בלינד
ווי א קינד
מען ווייס קיין אָנהויב ניט,
עס האָט קיין ווערט
וואָס מען קלערט,
מען מאַטערט מאַרך אומזיסט.
וואָס איז די לעבענס קוועלע.
ווי דיינקט זיך אין דער שטיל?
וואָס איז גייסט און — זעעלע.

Band 7

אָ בריעף פון דער מוטער ציון

1

דורך די פּאָסטען, די שטענדיגע היטער,
וואָס נאָט האָט זיי ביי מיר פאַר וועכטער געשטעלט,
שיקט אייך א בריוועל, איך ציון, די מוטער,
צו אייך, מיינע קינדער, פון צווייטען זייט וועלט.
נעגריסט זייט פון מיר און פון אייערע שוועסטער,
פון כרמל, לבנון, פון יפו ביים פּאָרט,
פון די וואַנט פון מקדש, דער מויער דער פעסטער,
פון הר הזיתים, דער הייליגער אָרט,
פון הרמון, פון ירדן, דער שפּאַציר דער בעסטער,
וואו איהר פלעגט יונגערהיים שפּילען זיך דאָרט.

2

פרעהליכע בשורות קען איך אייך מיטטהיילען,
מיין יונגענד ווערט איצטער צוריק אָבגעפרישט,
עס קומען די קינדער די וואונדען צו היילען,
צו בויען די חורבות, וואָס שטעהען פאַרוויסט.
זיי גרינדען קאָלאָניעס, און זעצען זיך ווידער
צום טיש ביי דער מוטער, ווי מוטיג, ווי פריי,
און עסען און טרינקען און זינגען זיך ליעדער;
די שפּראַך און דער ביבעל לעבט אָפּ אויף דאָס ניי;
און זיינען גאַנץ גליקליך און לעבען, ווי ברידער;
מיין הארץ קוועלט צו שטעהן און צו קוקען דערביי.

3

נאָר פון אייך, מיינע קינדער, האָב איך קיין געריסען,
איהר האָט זיך, אַפּנים, פערגעסען אָן מיר;
איהר ווילט פון דער מוטער, פון ציון ניט וויסען
עס גיט פון אייך קיינער, וואָס עפּענט מיין טהיר.
ביי מיר בויט מען שטעדט, עס בליהט נייע געמען
דערמאָנט אייך ווער „ציון", — גלייך לאַכט איהר איהם אוים
מיט אייער מוטער דאַרפט איהר זיך ניט שעהמען:
זי וואַר, און זי האָפט ווידער זיין אמאָל גרויס.

4

איז אייך דאָרטען גוט און איהר מאַכט פיין א לעבען,
פרעהט מיר מיין הארץ, אַז מיין קינד לעבט דאָרט פריי.
מעגט איהר זיך אודאי דאַמיט איבערגעבען
צו נעמען אַנטייל אין ציון'ס געביי;
נאָר מיר האָט די פּראַקטיקע לאַנג שוין געוויזען,
א פּראַקטיקע וואָס דויערט באַלד צוויי טויזענד יאָהר,
אַז אַנטיסעמיטען, ווי דערנער, ווי שפּיזען, --
האַסטען אייך פּלוצלונג ווען איהר שטייגט אין פלאָר,
איהר ווערט ניך פון ווירטה און פון הויז אויסגעוויזען:
היינט זוך פון דאָס ניי איצט א וואוינונג, א סטאָר.

5

טויזענדער יאָהרענלאַנג זיינען פאָראיבער,
עס קומען אָן פעלקער צו מיר אַלערליי;
מיין ערד גיט קיין פרוכטען, מיין לופט — געלער פיבער,
דען איך לייד קיין פרעמדע, איך שטים ניט מיט זיי.
ווי מיינע קינדער זיינען אָנגעפאָהרען,
געגרינדעט קאָלאָניעס מיט גאַנץ וועניג געלט,
גבורים און העלדען ווערען דאָרט געבאָרען,
די אַלערליי פיבערס איז דאָרטען געפעהלט, —
זיי פליהען זיך גליקליך, עס בליהען די יאָהרען,
ווי אין שלמה'ס צייטען, א פרעהליכע וועלט!

6

אָ אידישע שטאָט איז נויאָרק די גרעסטע;
איהר געפינט ניט איהר גלייכען אין דער גאַנצער וועלט,
און פון אַלע לענדער קומען צו מיר געסטע:
איך בעטראַכט מיינע קינדער -- אמעריקאַ פעהלט!
האָט איהר זיך מיט ציון אויף עוויג געזעגענט?
אין הארצען פערלאָשען דעם לעצטען פונק?
פרעמד, ווי מיר וואָלטען זיך קיינמאָל בעגעגענט,
איהר נאָרט מיך ניט זעהן, אייך דורשט ניט קיין טרונק.
געדענקט, פיליכט טרעפט אייך, עס שנעעט צי עס רעגענט, --
צום אַנדענקען נאָט אייך מיין בריעף און מיין וואונק.

Band 8

מיינע געפיהלען

1

אָ טענה האָב איך גאָט צו דיר:
דאָס הארץ וואָס דו בעשאַפסט אין מיר,
איז זי פערקניפּט,
אין דיין פאָלק פערליעבט,
וואָס דו ציהסט פון מצרים ארויס,
איך זאָל עטוואָס שפּירען,
מען וויל זי בעריהרען,
גיסט זי זיך ווי [illegible]ער אויס.

2

מיין הארץ עלעקטריש' קראַפט האָט
מיינע נערוועז — א טעלעגראַפענער דראָט,
איין ברעג איז אָנגעטהאָן
אויף מיין נאַציאָן,
דער צווייטער ברעג קומט מיר צום לונג;
זיי זאָל וואָס געשעהען,
איך זאָל עס הערען, צו זעהען,
פליהט מיר אין הארצען דער פונק.

3

קוועק-זילבער איז מיין נאַטור,
און אידען מיין טעמפּעראַטור :
ווען זיי לייכט די צייט
די זון פון פרייהייט,
הויבט מיך אין דער הויך מיין קאָפּ.
ווען שנאה און קעלט
פערפריהרט זייער וועלט,
פאל איך אראָפּ און אראָפּ !

4

ווארום גאָט בין איך אזוי געקוועלט,
ערגער פון דער גאנצער וועלט !
מען זעהט דאָס פאָלק פאַלט
און מען בלייבט זיך גאנץ קאַלט,
קיינעם גיט דאָס ניט א ריהר !
איך זאָל נאָר וואָס לעזען,
וואָס דאָרט איז געוועזען,
פערגליווערט דאָס בלוט גלייך אין מיר !

5

אין א שטאָדט אז עס טרעפט א בעפאָל,
אַ גזירה עס קומט אויפ'ן כלל,
אַ גאַזעט, אַ יודעפאָב
טרעט זיי אָן גראָב,
צעשפּרינגט מיר אויף שטיקער מיין הארץ !
איך קען שוין ניט האָפען,
אויף עסען, אויף שלאָפען
ניט איבערצוטראָגען דעם שמאַרץ !

6

מיר בעשולדיגט א אידען אין סוד —
ברענט מיר דער ספק ווי גלוטה :
איז ער נעבאך ריין,
נאָר עס העלפט ניט זיין ניין,
פלאַצט מיר בודאי מיין גאַל ;
איז ער אַ בעל עבירה,
האָב איך דערפאר מורא
פאר דעם חילול השם אויפ'ן כלל !

7

אַ איד זאָל וואָס ניט פיינעם טהאָן,
פאָלט מען באלד אויפ'ן כלל אָן,
עס ווערט א געשריי,
זשיד און יעווריי,
כאָטש ער בייט שוין לאנג זיין גלויבען אוים ;
פון די בעריהמטע פערזאָנען
ווערט מען קיינמאָל דערמאָנען,
אז ער שטאמט פון אידען ארוים.

8

זעה איך א פערדאָרבענהייט עטוואס,
אַ איד גיט דאָרט א פאַלשע מאָס,
קיין סאָוועסט האָט ער גאָר ניט,
און טהוט וואָס מען טאָר ניט,
וויינט מיר מיין הארץ אין דער שטיל !
איך וויים, אַז דער דלות
ער מאַכט עס אלעס,
דער גלות פערדאָרבט זיי זאָ פיעל !

9

ווען איך געה פארביי א שול
און זעה דאָרט שמוציגקייט פול,
גיט מיר אַ נעהם
דער חילול השם,
מיין בלוט שפּריצט פון הארצען ארוים ;
מיר טראָגען דעם גלויבען
דעם ריינעם פון אויבען
און ווי שמוציג דאָס זעהט ביי אונז אוים !...

10

ווען איך זעה אָן אריסטאָקראַט
פיהרט דאָרט א גאַנץ רייכען שטאָט,
בלייב איך אין אונמאכט,
ווען איך בעטראַכט :
וואָס האָט דאָס פאָלק פון איהם פראָפיט ?
אָקטריסעס מיט באָננעס,
די טהייערע מתנות,
און אויפ'ן כלל איין פעניג ניט !

11

האָסט מיך גאָט אין אזוי אַ צייט געבראַכט,
וואָס דאָ איז טאָג, און דאָ איז נאַכט ;
דאָ שטעהען נאָך קאָזאַקען
די פאות אונז האַקען,
מען טרייבט אונז אין ראַבינער שול ;
פלוצלונג אַ ווינטער,
מען שטופּט אונז אהינטער,
אין גימנאַזיום זיינען אידען צופול.

12

איך וויים גאָט, אַז דו ביסט גערעכט :
ישראל איז אַוועק שלעכט,
האָסט איהם אין יעדען לאַנד
געפיהרט פאר'ן האַנד,
פלוצלונג ער וויל געהן אליין,
פאַר אַ בחור אָן אלטען
פאַר'ן פאָלע זיך האַלטען,
זאָגט ער, עס איז איהם ניט שעהן.

13

ווי דו זעהסט ער בראַקירט מיט דיך,
האָסטו איהם געלאָזען פון זיך ;
ער איז אַוועק
ווייט, ווייט אַ שרעק,
ער זינגט שוין גאָר א פרייע ליעד ;
נאָר אַ באַסע-קאָמאַנדע
דערמאָנען איהם מיט שאַנדע,
אַז ער איז געבאָרען אַ איד.

14

אמת, אַזוי דארף ניט זיין,
ער איז אומגערעכט, ער לאָזט דיר איין,
פיהר-זשע זיך מילד,
מיט זיינעם א שולד,
פערזינדיגט, טאָ נעהם שמיים איהם אָפּ ;
אָבער ווער קען עס דולדען,
אָז פאר די קליינע שולדען
דערלאַנגסט איהם מיט א דובינע אין קאָפּ ? !

Nathaniel Arthur Entin

Nathaniel Arthur Entin is a many faceted individual. His major occupation is that of Hebrew Education in which field he enjoys an international reputation as an expert in audio-visual techniques. Competing for attention are his interests in music, art and drama. He is an excellent cantor possessing a rich bass-baritone voice that is equally at home in the operatic repertoire as in the simple, warm style of the yiddish folk song.

Backing this array of achievements are years of study and experience in all these disciplines. He is a graduate of the Teachers Institute of the Jewish Theological Seminary of America. He received his cantorial training at the Hebrew Union College of Education and Sacred Music where he earned an M.A. degree in Sacred Music. It was in doing research for his Master's Thesis that Cantor Entin came upon a collection of songs by Elyakum Zunser. Since that time he has lectured about Zunser and has sung his songs in many locales ranging from kibbutzim in Israel to summer camps in America, always revealing to delighted audiences the basic truths of Zunser's philosophy and the unaffected beauty of his melodies.

Cantor Entin is a Bostonian by birth, a New Yorker by professional training and a resident with his wife and two children of suburban Philadelphia where he is engaged as the Educational Director of the Beth Sholom Congregation Religious School, Elkins Park, Pa.

FOLKWAYS RECORDS

121 W. 47 Street
New York 36, N.Y.

YIDDISH

YIDDISH (LITERATURE)

FL9907 SHOLEM ALECHEM stories in Yiddish, read by Gustave Berger, includes Mr. Green Hot a Job, A Maase Mit a Greenhorn, Der Daytch. Notes include the Yiddish text and English translation.
1-12" 33-1/3 rpm longplay record $5.95

FL9945 - CLASSIC JEWISH LITERATURE (Yiddish) read by CHAIM OSTROFSKY. Children Are a Joy - Sholem Aleichem, Aleph Beiz - Sholom Stern, Chassisim - A. Lutzky, The Magician - J. L. Peretz, The American - Sholem Asch, Jews Chanting - Der Tunkeler. Yiddish and English text.
1-12" 33-1/3 rpm longplay record $5.95

FL9947 THE POETRY OF ABRAHAM SUTZKEVER ("The Vilno Poet") read in Yiddish, edited by Ruth Wisse; The School teacher Mira, A Wagon of Shoes, The Lead Plates of Rome Printing House, So Should You Speak to the Orphan, Yiddishe Gass, Playthings, Were I Not With You, The Snows of Mount Hermon, Deer at the Dead Sea, Petititions on the Grave of Rabbi Simeon Yechoi, The Well of Prophecy, At the Memorial in Yad Mordecai, In Sinai Desert. Texts.
1-12" 33-1/3 rpm longplay record $5.95

FL9949 MARC CHAGALL; a poem written and read in Yiddish by Aaron Kurtz; complete Yiddish texts and Marc Chagall illustrations.
1-12" 33-1/3 rpm longplay record $5.95

YIDDISH (FOLK SONG)

FW3801 JEWISH LIFE, "The Old Country". Ethnic recordings collected and edited by Ruth Rubin, Includes, In a Shtelele Pityepoy, Chederboys taunts, Vi azoy s'is night, A shadchen darf, Indroysn iz fintster, Kadril Band, Husiatiner melody, Chassidic hopke, In blat gelezen, Forn forstu fu mir ovek, Five wedding tunes on a fiddle, shlof main kind, others. Text in English and Yiddish.
1-12" 33-1/3 rpm longplay record $5.95

FW6809 JEWISH FREILACH SONGS, sung by "Prince" Nazaraff acc. by mandolin and accordion in Vander Ich bin lustig, Tumbalalalka, Ihr fregt Mich vos Ich troit, Arum dem feir, Yiddle mit sein fiddle, Maidlach vie blumen, Der koptzen, Fishalach, Nigun. Text in Yiddish and English.
1-10" 33-1/3 rpm longplay record $4.25

FW8626-JEWISH FOLKSONGS (Traditional), sung by Mark Olf with guitar. Vei vos Fun Main Mantel, Marilyashe, In Orim Stibele, Tumba Tumba, Oif'n Priptchik, Der Rebbe Elimelech, Buble, Robhenkes Mit Mandel etc. Yiddish English Text.
1-10" 33-1/3 rpm longplay record $4.25

FW6827 JEWISH FOLK SONGS, Vol. 2, sung by Mark Olf with guitar. Schoin is mein maidalach, Ganzelech, Schluff mein kind, Sitz Ich oifn Benkelech, Voss vill die Meidelech, Bin Ich a Schneiderle, Reisele, Cholem, For Ich mir nach Sevastople. Text in Yiddish and English.
1-10" 33-1/3 rpm longplay record $4.25

FC7224 JEWISH CHILDREN SONGS AND GAMES, sung by RUTH RUBIN with 5-string banjo accompaniment by PETE SEEGER. Songs include: Michalku, By Dem Shteti, Yomi, Yomi, Tons, Tons, Lornir Zich Ibberbetn, Amol iz Geven a Myseh, Kesteleh, Shpits-Boydim, Du Maydeleh Du Fines, Oksn, Beker Lid, Homnstashn, Shayn Bin Ich, Shayn, Bin ich, Shayn, A Genayveh. Descriptive notes include songs in Yiddish and in English translation.
1-10" 33-1/3 rpm longplay record $4.25

FC7234 YIDDISH FOLKSONGS for CHILDREN sung by Mark Olf, with guitar; Baim Breg Yam, Nit Geshtoigen Nit Gefloigen, A Shpil Aza, Hayda Nu Zurik in Cheider, Yugnt Hymn In a Kleinem Shtibele, Bai Dem Shtetl, Kestelech, Caruseln, Shmulik, Gavrilik, Yankele, Drai Yingelech, Az Der Rebbe Est. Notes incl. Hebrew, Yiddish and English texts to songs.
1-10" 33-1/3 rpm longplay record $4.25

FW8712 JEWISH FOLK SONGS OF EUROPE sung by RAASCHE; 19 selections incl. Arum den Feier, Mit a Nod'l, Shabos Ha-Malka, Gey Ich Mir Shpatzirin, Olfen Pripetchok, Anti Ma-amin, Los Bibilikos, Unter Yudele's Betele, Tum Balalaika, Yi-Yi-Yisroel, Freitog Oif der Nacht, Dem Neyem Sher, Rachelina, Hineni Muchan Umzomon, A Maaseh, Y'boneh Ha-Migdosh, Hop Meine Homentashen; complete Yiddish texts, English translations, and musical accompaniments.
1-12" 33-1/3 rpm longplay record $5.95

FW8740 RUTH RUBIN CONCERT, Jewish Folk Songs, Yiddish and Israeli. Gitare, Sheltn, Shelt Ich Dem Tog, Papir Iz Doch Vays, Fishelech Koyfn, Beker Lid, Dortn, Dortn Ibern Vasserl Bay Dem Shtetl, Ale Vasserlech, others, texts.
1-12" 33-1/3 rpm longplay record $5.95

HEBREW

FW3051 - SONGS OF THE ISRAEL DEFENSE ARMY, sung by Hillel Raveh, accordion acc. Song of the Soldier, The Pitcher, Yudka, Tsisbat, Night, Go To The Desert, Between the Borders, Finjan, The Last Mile, Song of the Saboteurs, Dudu, Hymn of the Palmach. Song texts in Hebrew and English.
1-12 33-1/3 rpm longplay record $5.95

FW6841 SHEPHERD and other FOLK SONGS OF ISRAEL sung by Hillel and Aviva with pipe and drum. Text in English and Hebrew. Children's song, spring, work, shearing songs, Lament, festival dance; Instrumental (pipe) solos.
1-10" 33-1/3 rpm longplay record $4.25

FW6842 SONGS FROM THE BIBLE, sung by Hillel and Aviva with flute (pipe) and clay drum. Music of Hebrew tradition of Middle East, composed by Oded Bourla. Notes with text from the Bible in English and Hebrew. Song of Songs, Ma Navo, Mavligit, Mi Ze Ba Zechariah, Shalom Shalom, Gili Ai Homotaich.
1-10" 33-1/3 rpm longplay record $4.25

FW6847 SONGS OF ISRAEL; with HILLEL AND AVIVA. (drum and chalil accompaniment). Includes: Children's songs, love song, shepherd's songs, "Song of Songs," songs of the homeland, animal song, cowboy song. Sung in Hebrew. Text in Hebrew and English.
1-10" 33-1/3 rpm longplay record $4.25

FW6928 HEBREW FOLK SONGS sung by Mark Olf with guitar. Songs include: Kinneret, Lo Vayom Velo Valayla, Tzena Tzena, Kooma Echa, Gily Hagalilim, Shir Hapalmach, Shir Hahagana, Im Hoopalnoo, Achshav, im Baarazim. Text in Hebrew and in English translation.
1-10" 33-1/3 rpm longplay record $4.25

FC7226 ISRAELI CHILDREN'S SONGS, sung by Miriam Ben-Ezra, Heiveinu Shalom Aleichem, Gamal, Snai, Roen Kat (Little Shepherd), A Hebrew Lullaby, Al Haetz, others. Illustrated text in Hebrew and English.
1-10" 33-1/3 rpm longplay record $4.25

FC7738 HOLIDAY SONGS OF ISRAEL sung by Geula Gill, accompanied by Dov Seltzer and group. Includes songs for Rosh Hashana, Sukkot and Simchat Tora, Chanuka, Tu-Bishvat, Purim, Shabat, Pesach, Shavuot. Complete text in Hebrew and English.
1-12" 33-1/3 rpm longplay record $5.95

FW8735 YEMENITE AND OTHER FOLK SONGS with Guela Gill and group. Taam Haman-(Bukharian), Sa-E-Noo, Bein N'Har Prat (Persian), Elohim Eshala, Of Noded (Persian), Beboocharah (Bukharian), Mipiel, Havdalah (Bukharian), Hit-Ra-Goot (Sephardic), Shur Do-Di (Yemenite), Nitz-A-Ni Shalom (Sephardic), Kich-Lot Yeh-Ni, Debka (Druse). Notes and song texts in Hebrew & English & transliteration.
1-12" 33-1/3 rpm longplay record $5.95

FR8930 VICTORY SONGS OF THE BIBLE. Sung in traditional (Temple) style—Babylonian Biblical chants by Cantor Ezekiel H. Albeg. Contains Exodus—Moses in Israel, Judges—Victory Song, Samuel—David's Victory Song. (Prophets) Psalm 18—David's Victory Song (Psalms) and Psalms #148 sung in traditional tune, Saturday morning in Synagogue tune and free melody. Text in English and Hebrew.
1-12" 33-1/3 rpm longplay record $5.95

FL9974 THE HEBREW LANGUAGE. Commentary and readings by Prof. Theodor Gaster. Text.
1-12" 33-1/3 rpm longplay record $5.95

LITHO IN U.S.A.

Return To Zion

Part of an allegoric song of the widowed Mother Zion seeing her scattered children return home. Written in 1882 by the famous *badkhn* [wedding entertainer] and folk bard Eliakum Zunser (1836-1913) as a tribute to the BILU movement — acronym for the Biblical motto from Isaiah 2: *"Beys yakov likhu unelkha"* (House of Jacob, come and let us go). Students from the University of Kharkov set out for Palestine via Constantinople for the purpose of establishing agricultural settlements in Palestine. On the way, they stopped for three days in Minsk to pay tribute to Zunser, the singer of Zion. It was then that Zunser composed the song and selected the motto from Isaiah: "Lift up thine eyes round about, and behold: all these gather themselves together and come to thee."

Vos ze ikh durkh di shoybn?
Es flien on vi toybn
Mayn Yoysef, mayn Benyomen
Klapn in mayn tir!
Akh himl, got, di vunder!
Ikh ze dokh mayne kinder,
Di libste, di getrayste
Kumen on tsu mir!
Avek azoy fil yorn,
Gemeynt ikh bin farlorn,
An almone a farviste —
Leydik bay mayn tish...
Mit aykh vi iz gegangen,
Tsayt men hot aykh gefangen?
Vos makht Yehude un Efrayim?
Git mir a gerus!

Aher kumt, yene yorn!
Ikh bin yung gevorn,
Ikh varf arop mayn troyer,
Aher — mayn zaydn kleyd!
Ful vert mayn hoyz vider,
Es heybt dos harts, di glider,
Fil fun mayne kinder
Forn on mit freyd!
Fun simkhe trern flisn,
Lozt mikh haldzn, kushn,
Rut aykh oys bay mir di beyner,
Mayne hertsnsgest!
Ir vet bay mir krign
Ale fargenign,
Ir vet nit visn fremde tishn,
Nor di muters kest!

וואָס זע איך דורך די שויבן?
עס פֿליִען אָן ווי טויבן,
מײַן יוסף, מײַן בנימין
קלאַפּן אין מײַן טיר!
אַך הימל, גאָט, די וווּנדער!
איך זע דאָך מײַנע קינדער,
די ליבסטע, די געטרײַסטע
קומען אָן צו מיר!
אַוועק אַזוי פֿיל יאָרן,
געמיינט איך בין פֿאַרלאָרן,
אַן אלמנה אַ פֿאַרוויסטע —
ליידיק בײַ מײַן טיש...
מיט אײַך ווי איז געגאַנגען,
צײַט מען האָט אײַך געפֿאַנגען?
וואָס מאַכט יהודה און אפֿרים?
גיט מיר אַ גערוס!

אַהער קומט, יענע יאָרן!
איך בין יונג געוואָרן,
איך וואַרף אַראָפּ מײַן טרויער,
אַהער — מײַן זײַדן קלייד!
פֿול ווערט מײַן הויז ווידער,
עס הייבט דאָס האַרץ, די גלידער,
פֿיל פֿון מײַנע קינדער
פֿאָרן אָן מיט פֿרייד!
פֿון שׂמחה טרערן פֿליסן,
לאָזט מיך האַלדזן, קושן,
רוט אײַך אויס בײַ מיר די ביינער,
מײַנע הערצנסגעסט!
איר וועט בײַ מיר קריגן
אַלע פֿאַרגעניגן,
איר וועט ניט וויסן פֿרעמדע טישן,
נאָר די מוטערס קעסט!

Ot dize yunge mentshn	אָט דיזע יונגע מענטשן
Vet di velt zey bentshn,	וועט די וועלט זיי בענטשן,
Farlozn hayzer, giter,	פֿאַרלאָזן הײַזער, גיטער,
Glants un glik un prall	גלאַנץ און גליק און פּראַל!
Mentshn geshtudirte,	מענטשן געשטודירטע,
Hoykh tsivilizirte	הויך ציוויליזירטע
Viln zayn korbones	ווילן זײַן קרבנות
Far dem gantsn klall...	פֿאַר דעם גאַנצן כּלל!...
Zey hobn zikh bashlosn	זיי האָבן זיך באַשלאָסן
Oyf alerley fardrosn,	אויף אַלערליי פֿאַרדראָסן,
Nor optsuvarfn ale shteyner	נאָר אָפּצוּוואַרפֿן אַלע שטיינער
Vos lign oyfn veg;	וואָס ליגן אויפֿן וועג;
Tsu laydn shverikeytn	צו לײַדן שווערקייטן
Vi in Moyshes tsaytn,	ווי אין משהס צײַטן,
Un zeyer nomen blaybt mit Ezras	און זייער נאָמען בלײַבט מיט עזראס
Biz di letste teg!	ביז די לעצטע טעג!

What do I see through the window panes? Flying like doves are my Joseph, my Benjamin, and then they knock on my door! Ah, heaven, God, how wondrous! I see my children, my beloved ones, my faithful ones are coming to me! So many years have passed. I thought I was lost, a desolate widow, alone at my table... How has it been for you since you were captured? How are Judah and Ephraim? Give me greetings!

Come here, old times. I've become young. I cast aside my sorrow. Give me my silk dress. My house is full again. My heart lifts, my limbs. All my children come with joy. My tears flow with happiness. Let me caress you, kiss you. Rest your weary bones in my house, my beloved guests. I will give you all the pleasures. You will not sit at a stranger's table, you'll board only with your mother.

These young people will be blessed by the world. They leave their homes, possessions, luxury, happiness. Learned people, highly cultured. They want to sacrifice themselves for their people. They've sworn to hurl all the stones that lie in the way, to suffer all hardship like in Moses' times. And their names will be remembered like Ezra's till the end of days.

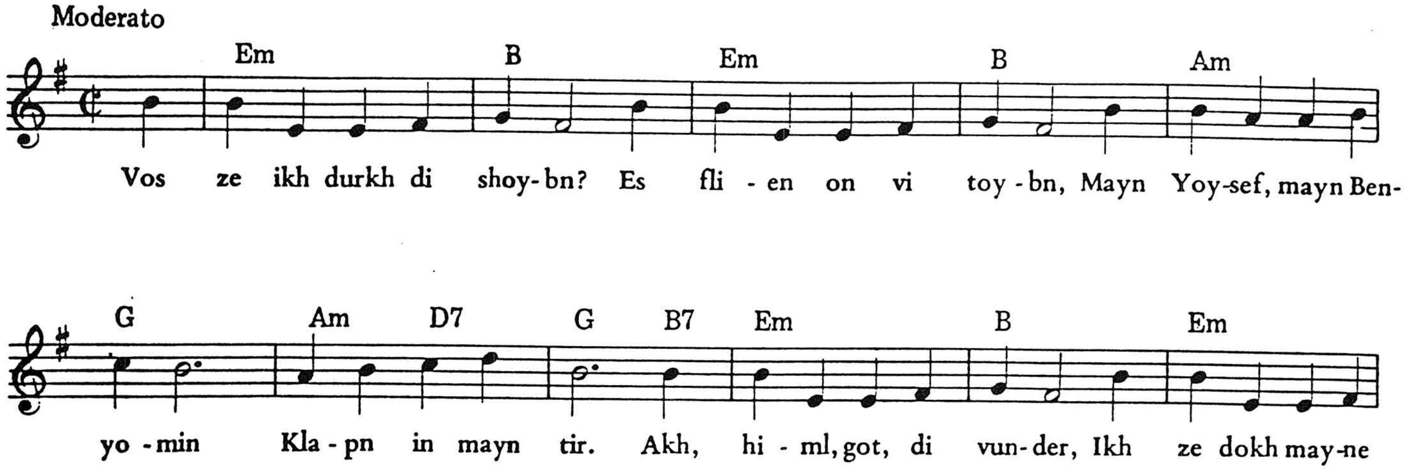

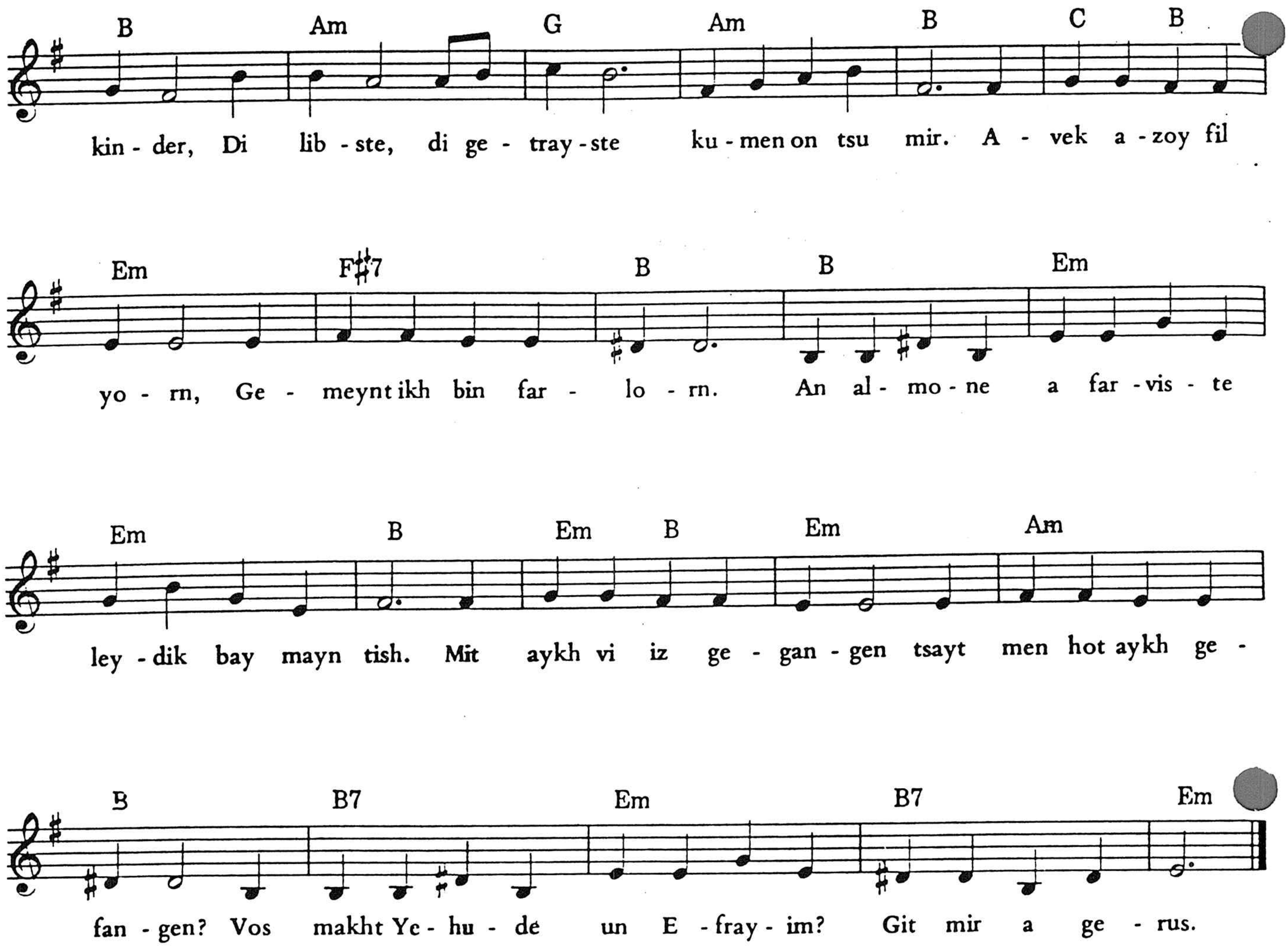
B Am G Am B C B
kin - der, Di lib - ste, di ge - tray - ste ku - men on tsu mir. A - vek a - zoy fil
Em F♯7 B B Em
yo - rn, Ge - meynt ikh bin far - lo - rn. An al - mo - ne a far - vis - te
Em B Em B Em Am
ley - dik bay mayn tish. Mit aykh vi iz ge - gan - gen tsayt men hot aykh ge -
B B7 Em B7 Em
fan - gen? Vos makht Ye - hu - de un E - fray - im? Git mir a ge - rus.

ELYOKUM TSUNZER 1836-1913)

1857-59: Salanter's muser-shtibl
1861 becomes prof. badkhn in Vilna
1862 married
1871 terrible tragedy in cholera epidemic; Salanter urges him to move; but wife dies in Minsk
1872 remarried
1882: Hibbat Zion
1889 immigrates

1850's venerable disputation poems; maggidic-allegorical

1860s productivization; fealty to the Tsar; very moderate stance; opposed to European dress; close in ideology to Dik: education plus traditional values

post-1881 his most popular songs; most pro-agrarian, proto-Zionist

1890 Avodim hayinu = 1st Yiddish poem in free verse

(46) could improvise in rhyme and melody for an hour on end; could declaim wonderfully, eg Goldfaden's "A korbn far yikhes"; composed the melodies first, according to Zitron

archaism mostly in Mekhires-yoysef; alliteration; only the earliest poems retain the mana-rhyme; preferred abab; many folk similes; personification; metonymy; hyperbole; parallelism, puns; real & invented proverbs

Learned a primitive musical notation once he became a badkhn & started performing with musicians; music influenced by liturgy & Russian folksongs; many songs change rhythm several times over

Zlikhes song fed 2 different folksongs (Cahan, 204-6)

"Lid fun R. Tahanun" (1865)
extremely witty, complains of being crowded out of whole months; brilliant overview of the whole liturgical calndar from sublime to ridiculous

"Lid fun rubl"
anti-capitalist (unlike Dik); was this the Mussar movement coupled w/Rousseaian proto-Zionism?

"Lid fun volvele branfn" (1986)
effect of abolishing tariff on whiskey in Vilna

"The Village Jew & the City Jew" (1867)
latter gets the last word, opp. of Dik